

VESTNIK

NOTICIERO

6-7-8

1977

XXVIII

D 129903

VESTNIK je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. Izdaja ga konzorcij. Predsednik je Bogumil Pregelj, Ramón Falcón 4158, 1407 Buenos Aires. — Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, 1407 Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Editor y redactor responsable: Bogumil Pregelj, Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, 1407 Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans. Ovitek: arh. Jure Vombergar.

Tiska: Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, 1101 Buenos Aires, Argentina
Registro de la Propiedad Intelectual No. 1.333.625 (22. 6. 1976)

Spet prosimo

vse naročnike našega lista, da čimprej poravnajo naročnino. Ker pa sedaj naročnina nikakor ne zadošča za kritje stroškov, tiska in pošt-nine, lepo prosimo, da darujete nekaj v tiskovni sklad Vestnika, da bomo mogli še nadalje v redu izdajati to naše glasilo. Za razume-vanje že vnaprej pristrčna hvala!

NOVA NAROČNINA ZA LETO 1977

Za Argentino: 500,00 pesov (ki velja začasno);

za ZDA, Kanado in Evropo: 6 dolarjev;

za Južno Ameriko: 5 dolarjev.

Za letalsko dostavljanje doplačati 4 dolarje.

Naročnino poravnajte pri poverjenikih, v Argentini tudi v Dušnopastirski pisarni.

Naročnike v Argentini prosimo za razumevanje, ker smo bili prisiljeni zaradi velike draginje in razvrednotenja denarja dvigniti naročnino na 500 pesov letno.

90 723 / 1977

VESTNIK-NOTICIERO

XXVIII

6-7-8

27. 5. 1977

ORGULLO, VOLUNTAD Y ESPERANZA

Siempre, pero muy especialmente en estos días de junio, debemos sentirnos realmente orgullosos de ser eslovenos. Pertenecer al pueblo que fue el primero en darse cuenta que no se habían conjurado contra él solamente el facismo y naciismo, sino también el comunismo. Orgullosos de haber permanecido, a pesar de las apariencias, fieles a la libertad democrática, cuyas fuerzas sin embargo nos habían traicionado, como traicionaron también y sin esas apariencias a Polonia, que había inmolado en favor de los aliados y sin ningún beneficio para su patria, diez mil soldados del ejército de Andersen.

Pero no solamente debe llenarnos el orgullo en estos días de junio. Debemos además afirmar nuestra voluntad. Ya no debe consumirnos la sed de venganza. Ha llegado el momento de mirar y juzgar con absoluta claridad al comunismo, lo que nos demostrará que no puede haber ningún tipo de coexistencia entre nosotros y el comunismo.

Y por último, debemos estar llenos de esperanza. No de vana esperanza en milagros que ocurran según nuestra voluntad y deseo, sino esperanza de que, con tesón y el apoyo de nuestros muertos, lograremos finalmente al triunfo de la Justicia. Todos estamos llamados a colaborar en la victoria de la Justicia. Nuestros héroes muertos ya lo han hecho, hagámoslo así también nosotros todos los días de nuestra vida.

POZDRAV VSEM SLOVENCEM PO SVETU Z 22. SLOVENSKEGA DNE V BUENOS AIRESU

Slovenke in Slovenci v Argentini, zbrani pod geslom dr. Janeza Evangelista Kreka „Ni delovanja brez združevanja“, pošiljamo iz Slovenskega doma v San Martinu, ob priliki Slovenskega dne, vsem rojakom po vsej zemeljski obli topel in iskren pozdrav z željo, da bi iz naših vedno tesnejših vezi porasla mogočna Svobodna Slovenija v svetu.

Buenos Aires, 17. aprila 1977.

Zedinjena Slovenija

PONOS, VOLJA IN UPANJE

Vedno — posebno pa še v teh junijskih dnevih — nas mora napolnjevati PONOS. Ponos, da smo Slovenci, ki smo med prvimi spoznali, da se je zaklel proti nam ne samo fašizem in nacizem, temveč z isto silo tudi komunizem. Ponos, da smo ob vseh zunanjih videzih ostali resnično zvesti demokratični svobodi, čeprav so nas demokratične sile zavaljo videzev prodale, kakor so brez teh videzov prodale Poljsko, ki je darovala deset tisoče vojakov Andersenove vojsko za zaveznike, brez haska za svojo rodno domovino. Drugo, kar nas mora v teh dnevih polniti, je VOLJA. Ne volja po maščevanju, temveč volja do dela. Čas je namreč, da gledamo na komunizem z jasnimi očmi in da v tem gledanju ne iščemo nobenih koeksistenčnih steza. — In tretje živo v nas naj bo UPANJE. Ne noro upanje v čudeže, ki naj bi se vršili po naši volji. V nas naj bo upanje, da bomo z resnim delom in s podporo prošnja naših mrtvih dosegli Pravico. Vsi smo poklicani, da k zmagi Pravice prinesemo svoj del. Mrtvi so ga prinesli, prinašajmo ga še mi skoz vse svoje življenje.

IZ MAUSERJEVE ZAPUŠČINE

Pismo razkropljenim rojakom

(Ponatis iz leta 1949)

Zaklenil sem vrata, zagrnil okna, da bi kdo ne videl moje žalosti. Odprl sem zemljevid sveta.

In sedaj gledam, kje so moji bratje in sestre. Mirno je med barakami našega taborišča. Transporti požirajo ljudi. Zdi se mi, da naši gazijo ocean. Amerika!

Sanjal sem o njej, ko sem bil še otrok v Matijevčevi kajži. Takrat sem mislil, da sem strojevodja. Nisem še vedel, da je ocean širši kot Blejsko jezero, in da so onstran oceana prav taki ljudje kot tostran, z veseljem in bolečino. Nisem še vedel, da so onstran oceana tudi ljudje pod zemljo, ob strojih, da so tudi onstran oceana berači in bitja s prazno dušo.

Zdaj vem, da je svet okrogel, da pustiš bridkost v Evropi in greš brez nje čez ocean, pa misliš, da si srečen, ko pride bridkost od druge strani in te najde sredi šumne ceste.

Toda ne za žalost, za veselje pišem ta pozdrav vsem Slovencem, ki so pregazili ocean, starim in novim.

Kaj so morja za ljudi, ki so z dušo doma? Nič! Samo mlakužica po dežju, ki jo pregazi dvoletno dete. Nič ne more zapreti pota ljubezni. Ne

Himalaja, ne oceani, ne pragozdovi, ne neizmerne puščave. Za ljubezen ni razdalj, ni globočin, ni visočin. Da je domovina tisoč klafter visoko, ljubezen se povzpne do nje.

Domovina je naš pelin in naša strd.

Za veselje, ne za žalost pišem te besede. Na tisoč kosov je raztrgana domovina. V Ameriki jo je kos, v Braziliji utriplje, v Avstraliji živi, po Argentini diha, vsepovsod raste in poganja. Kako bi je ne ljubili, drobno gorčično zrno, iz strdi in pelina zlito!

Joj, pa pravijo, da smo tako majhni! V zgodovino sem šel gledat in sem videl, da smo tako veliki, da smo nekoč lomili rimsko železje, da smo gospodovali od morja do morja. V brk se je smejal Samo košatemu Dagobertu!

Joj, pa pravijo, da smo tako majhni! Vso zgodovino so nas pobijali, pa še živimo. Za mrtve so nas imeli, pa smo vriskali, pokopali so nas, pa smo vstali — in danes po vseh kontinentih žubori slovenska beseda. Pesem polj in gozdov, pesem morij in gora.

Za veselje, ne za žalost je ta moj pozdrav. Da ne bo nikogar sram slovenske besede, ki je samo ena! Poklekni bi morali, kadar po domače govorimo, zakaj sladkost je v domači besedi, ki je nima svet.

Za veselje so te besede, za veselje in za veliko upanje!

Mirno je med barakami v našem taborišču, da slišim šumenje ladijskih vijakov, ki režejo oceane.

Pozdravljeni, kjer ste, bratje in sestre! Za nas in za našo ljubezen so oceani mlakužice!

Naša ljubezen kot bel golob trepeta nad najvišjo goro sveta, naša ljubezen je tisočletni kamenček v najglobljem morju!

Povsod je!

Za veselje je ta moj pozdrav, ne za žalost.

Pozdravljam vas, bratje in sestre, kjerkoli ste! Vaša ljubezen je zemeljski ekvator!

KAREL MAUSER

Rajni Karel Mauser je poslal gornje pismo uredništvu Ameriške Domovine s prošnjo za objavo 14. junija 1949 iz Spittala na Dravi, predno je odšel na pot v Ameriko; zdaj ga objavljamo znova, ko je svojo življenjsko pot v naši deželi in naši sredini končal ter odšel v večno domovino, tja, za kamor smo bili ustvarjeni.

Pridružil se je dolgi vrsti teh, ki so odšli pred njim in kot oni pustil za seboj hudo vrzel, praznino, ki jo ni mogoče napolniti. Ko to vemo, nam ostane samo eno — strniti naše vrste, stopiti bližje drug k drugemu, da bomo četudi manjša, pa zato trdnejša in močnejše med seboj povezana skupnost.

Ljubezen do domovine, ljubezen do slovenskih izročil nam more in mora dajati poguma, da bomo delo nadaljevali z večjo odločnostjo in požrtvovalnostjo, ko se naše število manjša! Pri tem ne smemo pozabiti na pridobivanje, na vključevanje novih moči iz mlajšega rodu, da bodo pripravljene in voljne stopiti na izpraznjena mesta in po svojih najboljših sposobnostih nadaljevati delo prednikov.

Ohranite svoj jezik, svoje običaje in svoje tradicije

V nedeljo, 12. septembra 1976, je clevelandski škof James Hickey obiskal farane Sv. Vida. Bil je to prijateljski obisk škofa, ki je med redkimi ameriški škofi, ki so od blizu videli Slovenijo. Zato ni nič čudnega, da je ta obisk škof v svoji zelo lepi pridigi omenil, ko se je dotaknil prvega marquetteškega škofa Barage.

„Videl sem kraj, kjer se je rodil, cerkev, kjer je bil krščen, stolnico, kjer je bil posvečen, prvi kraj, kjer je bil za kaplana, in zadnjega, od koder je odšel v Ameriko.“

Človek, ki je videl slovenske kraje in njih lepoto, je tudi lažje domel veliko poslanstvo slovenskega duhovnika Barage, pa tudi lažje dojel samoto, trpljenje in veliko delo tega duhovnika, ki je postal škof in toliko storil za katoliško Cerkev v Ameriki. Škof James Hickey je s tem lažje domel tudi bitje in žitje faranov Sv. Vida, ki so, kakor je rekel, večinoma potomci tistih, ki so nekoč iz Slovenije prišli. Ko se je v lepi pridigi dotaknil v prvi vrsti duhovnega življenja farne skupnosti, ljubezni, ki naj jo veže, je po končani pridigi neznansko lepo dodal:

„Farani Sv. Vida pa imajo še posebno nalogo: ohranjati jezik, običaje in tradicije, ki so jih predniki prinesli sem. To so dobrine, za katere je treba doprinesiti tudi žrtve, če je tako treba. Nekoč je Amerika hotela, da se ljudje pretope, da puste svoje kulturne dobrine, ki so jih prinesli sem. Bilo je napak in danes Amerika to napako popravlja. Zaveda se, da vsi ti ljudje prinašajo svoje posebnosti, da bogate Ameriko. Trudite se, da vse to obdržite, v meni boste vedno imeli prijatelja in podpornika.“

Človek, ki mu je slovenstvo pri srcu, ki iskreno želi, da bi v naših ljudeh ostal jezik, običaji in tradicije res lepe duhovne dobrine, je hvalen vsem velikim možem, ki niso rojeni iz iste korenine kakor mi, pa so nam postavljeni po svojem poslanstvu kot verski in duhovni vodniki kakor, postavim, clevelandski škof James Hickey.

Veliki ljudje so tisti, ki razumejo čas, tisti, ki znajo iz obilice problemov, načrtov in odločitev izbrati tiste, ki so za skupnost življenjsko najbolj važne.

Spremembe v liturgiji, posebno tiste, ki so na široko odprle vrata živim jezikom, so postavile vse jezike na isto raven — vsi so postali veliki, ker z isto močjo hvalijo in častijo Njega, ki je ustvaril jezike za razumevanje, za izmenjavo misli in za izražanje spoštovanja in ljubezni.

Bojim se, da mnogi v naši slovenski skupnosti to že pozabljajo, da so v tridesetih letih spremenili lestvico vrednot, da za ohranjanje jezika, običajev in tradicij ne doprinesejo niti tiste žrtve, da bi slovensko bogoslužje podprli s svojo navzočnostjo.

Čopominjam se let, ko je pri slovenski maši bilo kakor da je cerkev

zalil mogočen val. Prijeten občutek, da slovenske prošnje bijo na božje uho, je polnil skupnost z zaupanjem. Čutil si, da slovensko življenje res diha, da bodočnost sicer ne bo dolina rožnih grmov, bo pa lep, preprost vrt s tistim blagim nadihom domačnosti, ki nas bo vedno vezal.

Čas je prinesel marsikaj. Ljudi, navade, razmerje do preteklosti, vrednote, privezanost nanje, v mnogih spremenil celo njih lastno gledanje, ki je bilo pred leti še tako trdno. Pri mnogih je docela zginilo občutje, da je pestrost v jezikih, v običajih in tradicijah neznanska sila, ki brate in sestre v isti skupnosti veže v trdno celoto, ob katero malenkosti, ki jih rodi ljubosumnje, pikrost in razne ostrosti, brez škode zadevajo.

Ko sem poslušal glas clevelandskega škofa Jamesa Hickeya, sem se spomnil besed marquetteškega škofa Salatke, ki jih je izrekel pred letom na clevelanskem Baragovem dnevu. Bile so domala prav tako izražene kakor besede škofa Hickeya.

Če prinašamo v slovenske fare svoj del življenja, če ga poglobimo s svojimi običaji in s svojo tradicijo, mar ni to najlepši stisk roke svojemu sobratu, ki v taisti cerkvi v angleški besedi podpira, kar slovenski brat prosi? Mar ni to najlepši izraz ljubezni, da v taisti cerkvi s slovensko besedo podpremo, kar naš sobrat v angleški besedi Boga za pomoč roti?

To je skupnost, na katero je škof Hickey pokazal, to je skupnost, ki more fari Sv. Vida odpreti vrata v lepo bodočnost.

Postavim pa eno: ta bodočnost ne more rasti samo iz nas, ki že gledamo trave mirnih pokopališč. Če iz te farne skupnosti ne bo mladih, ki bodo pripravljene doprinesti tudi žrtve za ohranjanje te skupnosti, jezika in običajev, bodo ti naši prostori, ki so jih postavljali ljudje z vero, z upanjem in ljubeznijo, kakor samotna poslopja, ki jih mori puščava, ki jih zakriva pesek. Izginili bodo.

Ni dovolj, da prideš v slovensko cerkev k polnočnici, ker ti vzbudi spomin in osolzi oči. Tudi ni dovolj, da v cekarju prineseš za Veliko noč žegnat velikonočne dari. Naša cerkev živi vsak dan, bo živela tako dolgo, dokler bomo to njeno življenje ljubili, spoštovali in prosili Boga, da nam ostane.

Prevzvišeni škof James Hickey nam je naše dolžnosti lepo in prijateljsko pokazal. Slovenstvo človeku, ki ljubi svojo Cerkev, ni samo ponavljanje starih obrazcev. Je mnogo, mnogo več. Srečanje z Bogom na demačem vrtu in srečanje z bratom v iskrenem spoštovanju in iskreni ljubezni.

To prava farna skupnost je, dadajmo ji vsak svoj del!

Karel Mauser

— — —

Kultura se pričinja tam, kjer se konča lakota.

André Malraux

Tri lučke med češnjevim cvetjem

Tri lučke prižgal bom med zadnjimi češnje cvetovi.
Naj božajo z vdanostjo našo nebeško Kraljico
za up in ljubezen in vero, za vsako po eno,
in vem, da bo Majska Kraljica nasula zakladov
v brezdomčevo skrinjo prav v kotu nezazidanih duš.

Tri lučke: tako kot so tlele v očeh naših borcev
pred trideset leti in prej in v davnino,
za up in ljubezen in vero v zemljo dodeljeno,
z goro do neba in z dolino k vrtincem prepadov —
s širino srca, ko bo svet kakor mačeha tuj.

1. 4. 1977

Vladimir Kos

(s prisrčnimi voščili za blagoslovljene
velikonočne praznike. Zgornjo pesem pa
sem namenil spominu naših borcev,
padlih za svobodo Slovenije.)

Kambodža, Kambodža

(Tokio, 20. 2. 1977)

Kambodža, Kambodža:
zakaj te satan sovraži?
O Tvojem trpljenju pri nas se le šepeta:
le bambusi stokajo z vetrom s step februarja.
Neba so solzé zledenele s kamni na kamnu.

Kambodža, Kambodža.
Se kdo te spomnil bo s krikom
v srca parlamentu? Ker ni nikogar v pohod.
Kako so nekoč bili peli: Proč z vsem nasiljem!
Kako so si v vzdignjeno pest v obljubo molili.

Kambodža, Kambodža:
s teboj k moriščem se plazim.
Do sonca, do lune, — kot Oni Petek —, do streh
od strelov ko sika med riževimi nasadi.
Mi moreš verjeti? Naš Bog s Teboj je v prepadu.

Vladimir Kos

„Strahovita napaka“

Na osnovi dokumentov iz tajnega britanskega državnega arhiva postaja vedno bolj jasno, da je bil dr. Miha Krek tisti, ki je Angleže prvi in najbolj prepričevalno obvestil o izročanju Slovencev, Hrvatov in Srbov jugoslovanskim komunistom in ki jih je obvestil tudi o grozovitostih, ki so jih morali ti pretrpeti. V obširni knjigi „Bleiburška tragedija hrvaškega naroda“, ki je lansko leto izšlo v Barceloni, je na str. 23 dano priznanje dr. Kreku, ker se je zavzel tedaj tudi za Hrvate.

Iz objavljenih dokumentov je razvidno, da je dr. Krek dne 25. junija 1945 zaslíšal (bivšega) partizanskega poročnika **Branislava Todorovića** in zapisal njegovo izjavo o izročitvi slovenske narodne vojske in tudi drugih protikomunističnih borcev iz področja Jugoslavije s Koroške Titovim komunističnim oddelkom in o pokolu teh borcev. Dr. Krek je to izjavo takoj prevedel v angleščino ter jo s spremnim pismom poslal britanskim vojaškim in političnim oblastem, med drugim **maršalu Alexandru**, ki je takoj odšel na Koroško in ustavil nadaljnjo izročanje, in britanskemu ministru **Richardu Lawu**, ki pa ni ničesar ukrenil in se je zadeva v Londonu premaknila naprej šele 25. avgusta 1945, ko je član britanskega parlamenta major **Guy Lloyd** poslal dr. Krekovo dokumentacijo svojemu parlamentarnemu tovarišu **Noelu Bakerju**, ki je bil zaposlen v britanskem zunanjem ministrstvu. Toda tudi ta ni ničesar ukrenil. Šele **J. M. Addis**, visoki diplomatski uradnik britanskega zunanjega ministrstva, je dr. Krekovo dokumentacijo poreštudiral in na koncu pripisal svoje mnenje:

Izročitev Slovencev in ostalih Titovim silam s strani 8. Armade v Avstriji je bila STRAHOVITA NAPAKA. Popravljen je bila šele, ko je bila prijavljena glavnemu štabu (prijavil jo je dr. Krek — naša pripomba). Medtem pa so konec maja, skozi približno teden dni, britanske čete pošiljale te nesrečne ljudi čez mejo, da jih je poklala Titova vojska.

Todorovićeva izjava ima prizvok resnice. Njen glavni smisel potrjujejo ostala poročila. Ni dvoma, da je tam prišlo do pokola širokih razmer, kjer se ni delala razlika.

Addis zaključuje ta pripis z navodilom, da je treba Todorovićevo izjavo poslati britanskemu veleposlaništvu v Beograd, v Caserto, Washington, v vojno ministrstvo in v ministrstvo za informacijo. V dopisu britanskemu veleposlaništvu v Beogradu je zunanje ministrstvo priznalo, da „je bila izročitev Slovencev in drugih s strani 8. armade v Avstriji Titovim četam konec maja strašna napaka, ki je bila popravljena takoj, čim je bila sporočena vrhovnemu poveljstvu. Todorovićeva izjava ima prizvok resnice in njen

smisel potrjujejo druga poročila, ki smo jih dobili. Ni dvoma, da je prišlo do razsežnega in indiskriminiranega pokola jugoslovanskih kvizlinških odredkov in pretresljivo je pomisliti, da so jih čez mejo vrnila britanske čete.“

Menimo, da je prav, da ob tej priložnosti ponatisnemo iz Zbornika Svobodne Slovenije (1973-1975), ki o tem obširno piše, celotno Todorovičevo izjavo, ki jo je podal dr. Kreku in jo je dr. Krek poslal britanskim oblastem. Ta izjava se nahaja sedaj v arhivu britanskega zunanjega ministrstva v Londonu pod števil. F. O. 371/48920/R. 13674 — 1728/92 in se glasi:

Izjava, ki jo je 25. junija 1945 dal v Rimu Branislav Todorović, rojen v Beogradu, star 23 let, grško-pravoslavne vere, pred vojno študent tehnike. Sedaj je poročnik (pobegli) v partizanski ali narodno-osvobodilni vojski. Ni bil obsojen; samski; brez imetja.

Po prihodu v Italijo iz Jugoslavije, odkoder je ušel iz enot narodno-osvobodilne vojske, je dal naslednje poročilo:

Služil sem v III. armadi, 16. udarna divizija, I. vojvodjanska brigada, I. bataljon, III. četa, kateri sem poveljeval. Zadnji kraj, kjer sem služil, je bila Podrožica. Tam sem bil častnik za zvezo med narodno-osvobodilno vojsko in zavezniškimi silami.

Pred prihodom v Podrožico sem služil na Jesenicah. Tam sem 24. maja dobil povelje za premik. Povelje je prišlo od poveljnika brigade, katere imena ne vem. Povelje mi je dal ustno, okrog 6. ure zvečer. Rekel mi je, naj se pripravim na pot v Podrožico, kjer bom srečal Angleže, ki nam bodo predali neke ujetnike. Midva sva skupaj potovala na Jesenice v štab 26. dalmatinske divizije. Medtem je moj bataljon odšel v Kranjsko goro, da zavzame položaj na meji in to v največji tajnosti, da Zavezniki tega ne bi izvedeli. Vnaprej nam je bilo rečeno, da moramo vedno biti pripravljeni za napad.

V štabu na Jesenicah sem prisostvoval razgovoru med poveljnikom brigade in kapitanom Slavkom Savićem, poveljnikom bataljona. Razgovoru sta prisostvovala tudi komisar bataljona in namestnik poveljnika bataljona. Kapitan Savić je ob tej priliki vprašal poveljnika štaba, koga bomo napadli, na kar je ta odgovoril: „To vsi vedo. Koga drugega, kakor naše slavne zaveznike.“ Pred tem so politični komisarji govorili vsem borcem, da bomo napadli britanske čete, če nam ne bodo prepustile Istre, Koroške in Trsta. Razloženo je bilo, da si bomo to, če ne bo šlo zlepa, vzeli s silo.

Na Jesenicah sem izvedel, da se v Podrožici že več dni nahajajo neki predstavniki narodno-osvobodilne vojske in da so tam od Britancev prevzeli 800 vojnih ujetnikov, jugoslovanskih državljanov, ki so zbežali pred partizani in ki so pripadali jugoslovanski vojski v domovini, domobranom, ustašem ali slovenski „Beli gardi“ (kakor jih imenujejo partizani). Med ujetniki so bili civilni begunci, sorodniki omenjenih vojakov.

Isti dan, ko smo to slišali, 24. maja, sem odšel s poveljnikom brigade in enim častnikom 26. divizije v Podrožico v posebni kompoziciji, sestavljeni iz 2 vagonov in ene lokomotive. Tam smo našli kapitana Dominka, doma

iz Makarske, namestnika poveljnika neke brigade 26. divizije, enega tolmača, dva častnika in eno partizanko, ki je opravljala bolničarsko službo na železniški postaji, ki pa je čakala na demobilizacijo. Ime ji je bilo Anica Popović, klicali smo jo „Luka“, doma je bila iz Vukovarja. V Podružčico smo prišli proti večeru.

Okoli 10. ali 11. ure zvečer nas je kapitan Dominko predstavil nekemu britanskemu častniku z imenom Lockhead, zveznemu častniku, ki je pripadal enoti, imenovani „6. specialna enota“. Ta častnik nama je rekel, da bo treba za naslednji dan ob 10. uri pripraviti vlak 30 vagonov, z dvema vagonoma za častnike, ki bo na postaji Marija Elend moral sprejeti 1.500 ujetnikov. Ta isti večer nam je kapitan Dominko rekel, da so na enem prejšnjih transportov poslali domov nekega ustaškega ministra; pokazal nam je zlato uro, ki da jo je vzel temu ministru. Prav tako nam je tudi tovarišica Popović pokazala eno večjo in drugo manjšo torbo, polni ur, nakita, zlatnjane in drugih predmetov, ki jih je sama odvezla pripornikom. Rekla je, da moremo to delati tudi mi brez slehernega strahu.

Naslednji dan je z majhno zamudo prispela kompozicija vlaka, v katero se je vkrcala polovica čete 3. bataljona, ki je bil razporejen na drugi strani predora v vasi Hruščica, na jugoslovanski strani. Ti vojaki so se v vagone vkrcali tako, da jih ni bilo videti, da ne bi ujetniki opazili, da bodo odpeljani v Jugoslavijo, ker so jim Britanci dejali, da jih bodo prepeljali v Italijo.

Ko smo prišli v St. Maria Elend, so se naši vojaki poskrili na postaji in so tam ostali vse do tlej, dokler ujetniki niso bili vkrcani in zaprti v vagone. Ujetniki so se vkrcali na vlak pod angleškim nadzorstvom. Ko so se pojavili naši vojaki, je nastala panika, ujetniki so bili kakor brez razsodnosti, kar je bilo povsem razvidno. Nekateri so začeli vzklikati: „Živel Angleži. Nikar nas ne predajte. Oni nas bodo pobili. itd.“ Vlak je odpeljal in v 15 minutah smo bili na Podrožčici, kjer so se nahajali naši vojaki, ki so vlak obkolili. Bile so tudi angleške straže. V Podrožčici so se na vlak vkrcali naslednji: Poveljnik brigade; kapitan „Raša“ (to je bilo njegovo partizansko ime, ne vem za njegovo pravo ime); poveljnik tretjega bataljona, kapitan Brale (tudi partizansko ime); komisar bataljona, čigar imena ne vem; dva slovenska častnika 14. divizije in častniki omenjenih enot.

Nato smo odšli v Hruščico. Tam je, na povelje poveljnika brigade, ki je telefoniral iz postaje v Podrožčici, vlak obkolil cel bataljon. Poveljnik 3. bataljona mi pravi: „Poveljnik (tu je tudi izrekel besedo, ki je ni možno ponoviti), sedaj boš tudi ti imel delo.“ Nisem vedel, kaj bom moral storiti, a se je v vlaku govorilo, da bo treba pobrati glave tistim, ki so določeni za zakol. Iz strahu, da gre za to, nisem odgovoril, tako da bi se pozneje lahko izgovarjal, da nisem o tem nič vedel.

Vsi partizanski častniki so odšli v tista dva vagona, v katerima so bili zaprti častniki. Med njimi in med navadnimi vojaki, toda večinoma med častniki, so izbrali 54 oseb in jim rekli, naj sledijo partizanskim častnikom.

Partizanski častniki so se že bili dogovorili, da bodo oni likvidirali te odbrane ljudi.

Najprej so jih odpeljali v štab bataljona, kjer so jih preiskali, jim odvzeli vse, kar so imeli in si plen med seboj razdelili. Tudi jaz sem bil tam prisoten in sem bil temu priča. Nato so jih začeli tako divje tepsti s palicami, da so vsi popadali na tla. Zatem so počakali, da se je zmračilo in jih odpeljali v nekaj sto metrov oddaljen gozdišek za štabom. Tam so se začeli prepirati, kdo jih bo pobijal. Kdo je to storil, ne vem, ker sem se izgubil, da ne bi moral pri tem sodelovati. Mislim, da so se vsi zvrstili pri ubijanju. Odšel sem proti kuhinji. Tam sem večerjal in sem mogel slišati stokanje in nekaj strelav iz revolverja. Kuharji, ko sa mi dali večerjo, niso govorili, kakor tudi jaz nisem; toda, iz obraza se jim je videlo, kako sovražijo vso to zadevo.

Vso tisti častniki-ubijalci so se pozneje prepevaje vrnili. Med njimi je bil neki Mile, Srb, poveljnik strojnične čete 3. bataljona, ljubljene poveljnika. On je največ klal. Da bi ugotovil, kaj se je zgodilo, sem odšel tja gor in našel 54 trupel, ki so jih neki vojaki že zakopavali. Videl sem mlake krvi in eno zaklano truplo, a bi rekel, da so bili tudi prebodeni z noži, ker sem slišal samo dva-tri strele, bilo pa je 54 mrtvih.

Ujetnike, ki so medtem ostali v vlaku, so naši vojaki neusmiljeno okradli. Tu hočem izjaviti, da je na poti od St. Maria Elend do Podrožčice 14 četnikov v vlaku izvršilo samomor in da smo v sami Podrožčici, v prisotnosti Angležev, ki sem jih jaz poklical, prenesli trupla iz vlaka in jih zakopali v bližini postaje. Ne spominjam se točno kje, ker smo z vlakom hiteli naprej.

Vlak je iz Hruščice odpeljal proti Jesenicam. V Hruščici se je na vlak ukrcala mladinska četa I. vojvodjanske brigade, sestavljena iz otrok od 10 do 16 let. Te fantiče so razmestili po vagonih in sem ves čas potovanja slišal streljanje, celo avtomatski ogenj, kakor da se bije bitka. Nato so dospeli do mosta čez Savo in sem jih videl, kako so metali trupla iz premikajočega se vlaka. Nekatera so padla v vodo, nekatera pa na nasip.

Na Jesenicah so ujetnike izkrcali v obupnem stanju in jih nagnali na pohod v taborišče, ki je bilo 3 kilometre daleč. Okrog 10 odstotkov so jih oddelili od drugih. Vprašal sem straže v taborišču, zakaj to delajo, pa so mi odgovorili, da bodo najprej likvidirali tisti večji del ujenikov. Ko sem odšel iz taborišča, je bila že noč. Slišal sem avtomatski ogenj in taboriščni stražar, ki me je spremljal, mi pravi: „Glej, pobijajo jih.“ Bil je nejevoljen, da to delajo brez njega, ker da sem ga jaz prevaral. Ko sem mu očital, da on tako ne bi smel govoriti s častnikom, mi pravi: „Preklete, ko te vsaj ne bi bilo, potem bi tudi jaz sedaj delil plen. Sedaj ne bom dobil nič, ko moram s teboj.“

Isti večer sem se vrnil v Podrožčico s posebnim vlakom, sestavljenim iz enega vagona in lokomotive. Tedaj sem se odločil, da ne bom spremljal nobenega vlaka več in da se bom za vsako ceno izmotal iz tega položaja.

Dejansko pa sem še dvakrat spremljal takšne Transporte v Hruščico. Zatem nisem več šel dlje od Podrožčice, kajti ko sem povedal Lockheadu, kaj počno z ujetniki, mi je on pomagal in uredil z mojim poveljstvom, da ostanem z njim, z izgovorom, da se častnik za zvezo ne sme predaleč oddaljiti od svoje postojanke.

Po vsakem transportu — bilo jih je 16 — so našli trupla samomorilcev. Na zahtevo Angležev so te potegnili iz vlaka v Podrožčici in jih pokopali. Jaz sem to zahteval od Angležev, da vidijo stvarno stanje in da se prepričajo o resničnosti mojih poročil, kako se postopa s priporniki. Sam nisem prisostvoval nobenemu nadaljnjemu klanju ali pobijanju, toda sem slišal o njih od svojih vojakov ali od vojakov enot, ki so bile določene za ta posel. Vem, da se je ista stvar, ki se je zgodila s prvim transportom, ponavljala z vsemi drugimi. Razlika je bila samo v številu. Enkrat jih je bilo pobitih več, drugič manj. A tiste, ki jih niso pobili, so obsodili v delovna taborišča in na prisilno delo brez prave hrane, tako, da ne verjamem, da bodo dolgo zdržali.

3. junija sem priredil večerjo za Angleže. Mislil sem, da bom od partizanov prisostvoval samo jaz. Toda, ker se je za drugi dan pripravljaval velik transport, so prišli tudi tisti častniki, ki so bili prisotni pri pobijanju, vsi, razen poveljnika brigade. Od Angležev so bili na večerji prisotni kapitan Brown in dva kapitana regimenta v št. Jakobu, prav tako poročnik Lockhead in poročnik Gelbajt (Gelbraith?). S posebnim vlakom je pozno zvečer prišel tudi pomočnik komisarja in komisar 3. bataljona, neki Črnogorec, čigar imena ne vem. Ta večer sem stopil v tesnejši stik z Angleži. Zato sem postal sumljiv partizanom. Naslednji dan so me poklicali po telefonu in mi ukazali, naj se takoj javim v štab. Vedel sem, kaj to pomeni. Zato sem pobegnil v Italijo.

Podpis: Branislav Todorović

DAROVİ V TISKOVNI SKLAD VESTNIKA

	(v dol.)		
Rudolf Kolarič	6	Frank Sever	2
Mirko Glavan	5	Lojze Drobníč	4
Franc Štrukelj	5	Frank Kuhelj	1
Stane Mrva	1	Henrik Kremžar	2
Miro Odar	1	Karel Mauser	4
Tone Meglič	3	Ignacij Hren	4
Ivanka Pograjec	2	Frank Kamin	1
Janez Ovsenik	4	Štefan Marolt	2
Mimi Cendol	1	Tone Oblak	4
Frank Šega	2	Lojze Bajc	2
Štefan Vesel	1	DSPB v Gilbertu	50
Martin Sajnovič	1	Vsem darovalcem se najlepše zahvaljujemo!	

O RAVNANJU Z DOMOBRANCI

V reviji „Republika Hrvatska“ (štev. 104) je znani hrvaški publicist dr. Ivo Omrčanin objavil članek z naslovom „Anglo-ameriška diplomacija i NDH oko 30. travnja 1945.“ V članku so objavljeni nekateri novi dokumenti iz angleških in ameriških državnih arhivov, ki so bili sedaj dani v javnost. V teh dokumentih so omenjeni tudi Slovenci, „slovenska bela garda“, Slovensko Primorje in Koroška. Zato bomo na kratko povzeli iz omenjenega članka to, kar zadeva nas Slovence.

Omrčanin piše, da je po konferenci na Jalti postalo Angležem jasno, da bo Tito zmagovalec in da je treba rešiti vprašanje, kaj storiti s protipartizanskimi jugoslovanskimi silami, ki bodo prišle v stik z zavezniško armado. Zato je angleški poslanik v Beogradu Ralph C. Skrine Stevenson brzojavil britanskemu zastopniku v Caserti Haroldu Macmillanu in britanskemu zunanjemu ministrstvu, da naj se nujno odloči, kakšno stališče treba zavzeti, ko bodo poveljniki teh protipartizanskih vojnih sil ponudili svoje sodelovanje zavezniškim poveljnikom v severnovzhodni Italiji.

Stevenson je v svoji brzojavki predlaga! tri možne rešitve: a) ali bi se jih (namreč protipartizanske čete) bilo prevzelo kot pomožne čete (auxiliary troops); b) ali bi se jih izročilo jugoslovanski (Titovi) vojski; c) ali bi se jih razorožilo in poslalo v begunska taborišča.

Stevenson je v svoji brzojavki glede teh treh možnosti izrazil mnenje, da prva rešitev (a) „ne prihaja v poštev zaradi naših odnosov z jugoslovansko (Titovo) vlado in zaradi dokazane kolaboracije teh čet.“ Druga rešitev (b) „ni v skladu z običajno pravico političnih beguncev do azila ob koncu državljanske vojne.“ Tretja rešitev (c) „se zdi meni najpopolnejša rešitev tega težkega vprašanja.“

Dalje predlaga Stevenson v svoji brzojavki, da naj dasta britanska in ameriška vlada zavezniškim poveljnikom navodilo, da o kakem sodelovanju protipartizanskih elementov z zavezniki ni mogoče razpravljati. Tisti, ki se hočejo predati, bodo poslani v vojaška taborišča, kjer se bo izvršila preiskava o njihovem položaju. Tisti, ki bi se hoteli kot posamezniki vrniti v Jugoslavijo, to lahko store. Ostali bodo poslani v begunska taborišča. Z onimi, za katere obstajajo dokazi, da so vojni zločinci, se bo pozneje postopalo kot s takimi.

Kaj je storil Churchill?

Iz objavljenih dokumentov ni razvidno, kako je na Stevensonovo brzojavko reagiral zastopnik angleške vlade v Caserti Harold Macmillan. Hitro pa je na brzojavko reagiral Churchill in sicer v soboto, 28. aprila 1945. Takoj je dal nalog, da se sestavi izjava angleške vlade. To izjavo je sestavil državni podtajnik v britanskem zunanjem ministrstvu sir Orme Sar-

gent in jo je predložil Churchill u dne 29. aprila 1945 v Chequersu, kjer je bil tedaj Churchill na oddihu.

V to važno izjavo so bili na posebni ukaz Churchilla izrecno vnešeni Slovenci in Hrvati, čeprav v predlogu sira Orme Sargenta niso bili omenjeni. Glavne točke tega vladnega dokumenta se glase:

„2) Mi smo upali, da bodo mogle protipartizanske sile v severnozahodni Jugoslaviji (t. j. v Sloveniji) brez vsake naše pomoči preprečiti Titov prihod v Julijsko Benečijo in v Trst pred prihodom naše vojske. Toda, namesto, da bi to napravili, pa se sedaj zdi, da bodo ti protipartizani ponudili svoje sodelovanje zavezniškim poveljnikom, kar je (za nas) mnogo bolj nerodno.

3) Ne vidim, kako bi mogli opravičiti sodelovanje s temi vojskami, ki so do sedaj javno sodelovale z Nemci. Mislim tu na hrvaško policijo imenovano ustaši, ki so bili v službi hrvaške lutkovne vlade, in na slovensko belo gardo. Dvomim, da bi se med temi nahajale Mihajlovičeve sile, o katerih se je nazadnje slišalo, da so obkoljene v južni Bosni.

4) Bojim se, da moramo pristati na rešitev, ki je predlagana v točki 5 (c) Stevensonove brzojavke.

5) Ne smemo pričakovati nobene zahvale s strani Tita, ako to storimo. Toda, ako ga obvestimo o svoji odločitvi, ali ne bi mogli tega povezati z vprašanjem Julijske Benečije in izraziti upanje, da v zameno za to ne bo vkorakal v Julijsko Benečijo pred našimi četami. On je že pred vrati Reke, ki je vhod v Julijsko Benečijo. (Dne 1. maja 1945 so partizani vkorakali v Trst — naša pripomba).

6) Za karkoli bi se odločili, moramo to razčistiti z Amerikanci.

Gornji vladni britanski dokument je gotovo zelo važen. V njem sta posebno značilni dve točki: 1) Angleži so računali s tem, da bodo Slovenci in Hrvati zadržali partizansko vojsko vsaj toliko časa, da bi prišli zavezniki v Julijsko Benečijo (Trst) pred partizani. Da so Angleži resno mislili na to, je razvidno zlasti še iz pisma, ki ga je poslal britanskemu zunanjemu ministru sir Orme Sargent in je v hrvaškem prevodu objavljen v „Časopisu za suvremeno povijest I“ (Zagreb 1975, str. 175-186) in je citirano v „Republiki Hrvatski“, „da je škodljivo podpirati Tita pri njegovi sedanji ofenzivi v Bosni. Titovo napredovanje proti severu, brez ozira na to, v koliko bi bilo to sprejemljivo z vojaškega stališča, vodi Tita v bližino razburkanih krajev v Julijski Benečiji in na Koroškem. V mnogih ozirih bi bilo boljše, če bi se dogodki razvijali tako, da bi bilo začasno njegovo prodiranje ustavljeno z odporom ustašev in bele garde, recimo okoli Ljubljane in Zagreba, dokler bi ne bilo mogoče zavezniškim silam v Italiji zasesti na kolikor toliko miren način Julijsko Benečijo in Koroško.

2) Iz britanskega vladnega dokumenta pa je razvidno tudi to, da se je Churchill postavil na stališče, da je treba sprejeti Stevensonov predlog, da se namreč pošljejo protipartizanske čete v begunska taborišča.

Kaj so napravili Amerikanci?

Britansko zunanje ministrstvo je gornji (Churchillov) predlog dne 30. aprila 1945 brzojavno poslalo v Washington svojemu poslaniku Earlu Halifaxu z naročilom, da ga takoj predloži State Departmentu. V prvem odstavku te brzojavke so zopet izrecno omenjeni hrvaški ustaši in slovenska bela garda.

Medtem je dne 1. maja 1945 ameriški politični predstavnik v Caserti, poslanik Alexander Kirk sporočil State Departmentu v Washington, da se je v zavezniškem glavnem stanu v Caserti to jutro razpravljalo o disidentskih (t. j. protipartizanskih) četah v Julijski Benečiji, in da **Britanci predlagajo, da se te čete izroče Titu**. On (Kirk) je izjavil, da morajo o tem odločati vlade v Londonu in Washingtonu in da se — dokler ne pride ta odločitev — dajo ameriškemu generalu Clarku navodila, da naj se te čete razorožijo in naj se s temi vojaki postopa kot z vojnimi ujetniki.

V istem času, ko je dobil State Department gornjo brzojavko od svojega poslanika Kirka iz Caserte, je dobilo brzojavko tudi britansko zunanje ministrstvo od britanskega poslanika Halifaxa. Ameriški namestnik državnega tajnika (zunanjega ministra) Joseph Grew (državni tajni Stettinius je bil odsoten) je Kirku v Caserto odgovoril, da odobrava njegovo stališče: **da naj se čete, ki se želijo predati ameriškemu ali angleškemu poveljniku v severnovzhodni Italiji, razorožijo in pošljejo v vojaška taborišča zaradi preiskave; da se onim, ki se žele vrniti v Jugoslavijo kot posamezniki, dovoli, da to store: da se vse ostale pošlje v begunska taborišča; in da se z onimi, za katere bo dokazano, da so vojni zločinci, postopa kot s takimi.**

O tem odgovoru, ki ga je State Department poslal Kirku, so bili obveščeni tudi Angleži in ameriški poslanik Patterson v Beogradu z nalogo, da o tem obvesti jugoslovansko (Titovo) vlado, ako ga bo ta kaj vprašala.

Naj navedemo še en dokument, ki spada gotovo med najvažnejše dokumente v zadevi izročitve domobrancev. To je brzojavka JSM (Joint Staff Mission) v Washingtonu z dne 31. maja 1945 zavezniškim vojnim silam v Evropi, ki se glasi:

„**Opozarjamo na dejstvo, da je bilo dogovorjeno med vlado Združenih držav in britansko vlado, da morajo biti protipartizanske jugoslovanske sile, posamično navedeni: Hrvati, ustaši in slovenska bela garda, razoroženi in poslani v begunska taborišča. Pristanek State Departmenta o temu je bil sporočen od (britanskega) poslaništva pod števil. 3123 z dne 3. maja 1945 zunanjemu ministrstvu.**“

In vendar so bili izročeni

Iz gornjih dokumentov, ki so bili doslej objavljeni, je razvidno, da je bilo stališče tako ameriške kot angleške vlade, da se slovenske in hrvaške protipartizanske čete ne izročijo Titovim oblastem. In vendar so bile izročene in po strašnem mučenju pobite.

Kako je mogoče, da se je to zgodilo? O tem še niso bili objavljeni dokumenti (če sploh obstojajo). Možno pa so različne razlage. Možno je npr., da sta britanska in ameriška vlada pod velikim sovjetskim pritiskom spremenili svoje prvotno stališče in pristali na izročitev. Možno je tudi, da se zavezniško poveljstvo v Caserti ni oziralo na vladna naročila in je na svojo pest odredilo izročitev. Če bi to držalo, pa je nerazumljivo, zakaj so se izročili samo protipartizanski borci iz Avstrije ne pa tudi oni iz Italije.

Odgovor Lemnitzerja, ki ga je poslal dr. Kreku v imenu vrhovnega zavezniškega poveljnika in katerega smo objavili v letošnjem Vestniku šte. 8—5 na str. 53 dokazuje, da je bila izročitev izvršena po ukazu vrhovnega zavezniškega poveljstva na Sredozemskem področju. Potrebno pa je pripomniti, da je v tistem odgovoru izrecno omenjena samo Avstrija, dočim o Italiji ni govora. Do danes še ni pojasnjeno, zakaj se je različno postopalo v teh dveh državah.

Potrebno je tudi pripomniti, da je dr. Kreku odgovoril Lemnitzer po nalogu šefa glavnega zavezniškega štaba Lt. genarala W. D. Morgan-a, in da smemo sklepati iz tega, da je on tisti, ki je poslal na Koroško nalog o izročitvi (morda celo brez vednosti maršala Alexandra, ki je ta ukaz preklical — žal prepozno —, ko je dobil obvestilo od dr. Kreka o izročitvi domobrancev.

Morda bodo novi dokumenti prinesli kaj več jasnosti o tej največji slovenski (in tudi hrvatski) tragediji. Morebitne nove dokumente bomo sproti posredovali našim bralcem.

Rudolf Smersu

Božo Stariha

BEG IZ VETRINJA

Po desetih dneh taborenja na vetrinjskem polju, v najbolj primitivnih razmerah in stalni negotovosti, smo si vsi želeli premestitve. To željo je krepila tudi nezadostna hrana, konjsko meso in večno ugibanje „kaj in kam“.

Kar naenkrat se je začelo šušljati, da gremo v Italijo — v Palmano-vo. Čez nekaj dni smo že natančno vedeli za razvrstitev transportov. Naš prvi polk bi po prvotnem razporedu moral biti prvi. Toda usoda je tako hotela, da so menjali razpored in smo bili določeni, da oddidemo zadnji. To odločitev poveljstva smo vzeli na znanje ne brez godrnjanja. In vendar nam je ta sprememba rešila življenje.

Prvi transport je odhajal med vriskom in petjem. Govorilo se je, da nas bodo v Italiji spet oborožili in da bomo postali zavezniška pomožna

vojska. Že naslednji dan smo slišali čudne novice — o smeri transporta, češ da je zavil proti Sloveniji.

Po vsakdanjih vojaških vajah smo dobili nalog, da pri vzgojnih urah tolmačimo položaj vojnih ujetnikov in kako so zaščiteni po mednarodnih konvencijah. Vse to gotovo z dobrim namenom, da ne bi ustvarili panike med fanti. Poveljstvo kot moštvo je tako trdno zaupalo zaveznikom, da smo vsako nezaupanje smatrali kot nekaj nemogočega. Vendar govorice so postajale vedno bolj alarmantne. Začeli smo dvomiti o cilju transportov v Italijo. Okoli sebe smo videli zaprepadenost, razočaranje in vedno večjo apatijo.

Z vsakim transportom se je povečala otopelost in povsod so se ponavljale ene in iste besede, ki mi še danes zvene po ušesih: „Kamor so šli drugi, gremo še mi.“

Dne 30. maja 1945 sem kot zadnji dežurni oficir polka organiziral razdelitev hrane za zadnji transport prvega polka Slovenskega domobranstva. Med dnevom so v nekaterih četah izbruhnili upori. Moštvo je zastražilo oficirje, ker je že prejšnji dan precej fantov in oficirjev zapustilo taborišče. Opoldan sem dobil nalog od poveljnika polka, da skličem vse razpoložljive častnike v štabni prostor. Glavni stan našega polka je bil z vejami ograjen prostor, nekako deset metrov širok in petnajst metrov dolg. Podpolkovnik Emil Cof nas je že čakal. Po vojaškem pozdravu je rekel: „Gospodje, ni več dvoma, da so Angleži predali našo vojsko partizanom. Ne bodite klavne ovce, organizirajte majhne skupine in rešite, kar se rešiti da. Srečno! In razhod!“

Polkovnik Cof je bil tedaj edini višji častnik, ki je do zadnjega vztrajal in obvladal položaj in storil vse za rešitev svojih fantov.

Odšli smo k svojim četam in z večjim ali manjšim uspehom razložili fantom naš položaj. Še v svojstvu dežurnega oficirja sem šel v sosednjo četo in rešil prijatelja, ki so ga imeli zastraženega v šotoru.

Tisti večer — 30. maja 1945 — so goreli taborni ognji v Vetrinju. Toda ni bilo pesmi, tudi govorili nismo; nemo smo strmeli v nebo nad seboj. Vsak je sam koval svojo odločitev. Nekateri so se selili v civilno taborišče, drugi pa so otopeli ponavljali: „Kamor so šli drugi, gremo še mi.“

Pripravljalo se je k nevihti, ki je izbruhnila okoli desetih. Zlezli smo v svoje šotore, nismo pa se mogli vleči, ker je bilo vse poplavljeno. Po polnoči je nevihta ponehala in sence so začele zapuščati taborišče. Še enkrat sem obiskal in pregledal položaj naše čete. Nismo se spraševali, vsak je hranil zase svojo odločitev.

Naša skupina, ki jo je vodil kapetan Bogdan Berlot, se je zbrala v gozdu nad vetrinjskim poljem. Pod drevesi smo čakali jutra premraženi in premčeni. Ko se je zdanilo, smo se zbrali in Bogdan je kot najstarejši prevzel vodstvo. Bilo nas je okoli petdeset. Naš cilj je bil: „Stran od Vetrinja“. Naj še omenim, da ni bilo nobenih angleških straž in nikogar, ki bi oviral naš odhod.

Dne 31. maja je bil praznik sv. Rešnjega Telesa. Šli smo v smeri

proti št. Ilju. Hoteli smo priti na drugi breg Drave. Previdno smo se izogibali vseh cest in tudi hiš. Bili smo velika skupina, napol civilisti, napol vojaki. Počasi in previdno smo se bližali Dravi. Most, ki smo ga videli od daleč, je bil zastražen. Na vsaki strani tank in vojaki razpostavljeni po mostu. Zvedeli smo, da par sto metrov od mostu vozi brod. Z Bogdanom sva se počasi približala brodarju, ostali so se skrili zadaj med visoko travo. Pozdravila sva ga in vprašala koliko zahteva za prevoz. Odgovoril je, da je „verboten“ (prepovedano). Ponujala sva mu srebrno uro, marke in še kaj. Ni se dal pogovoriti. Ker sva videla, da se ne vda, sva ga prisilila z orožjem. Na prvo znamenje je dvajset fantov priteklo in se vleglo po brodu. Brodar je z nama ob strani hitro vozil na drugi breg. Ko sva odložila prvo skupino, sva morala iti po drugo, ki je z Davorinom na čelu čakala na odhod. Sam sem v strahu gledal na most, kjer so se „Tomiji“ brezbrizno sprehajali.

Iskali smo prenočišča v gozdčku na pobočju in pospravili tisto bore malo, kar so nam Angleži namenili za pot v smrt.

Vprašanje prehrane naše skupine je postajalo vedno bolj kočljivo. Imeli smo jo samo za en dan. Začeli smo razmišljati o cilju: kam? Velika skupina, ket naša, je vzbujala stalno pozornost. Imeli smo samo dva samokresa brez nabojev, hrane pa nobene. Nekateri so svetovali, da naj se prebijemo nazaj v domače gozdove, drugi so bili za Tirolsko; končno smo se zedinili vsi za Italijo.

Razdelili smo se v majhne skupine, ki naj bi posamič odhajale čez mejo. Naredili smo inventar našega premoženja, imeli smo dve uri, nekaj sto mark, vojaške pasove in druge malenkosti.

Drugi dan smo obiskovali samotne kmetije in začeli ponujati naše „imetje“ v zameno za kruh in hrano. Z urami ni bilo težav. Dobili smo kruh, krompir in zaseko. Z Bogdanom sva obiskala župnika, ki nam je povedal, da so civilni begunci še vedno v Vetrinju. In to je bila gotovo najlepša novica, ki smo je dobili. Četrty dan nas je zalotila proti večeru pomladna nevihta. Do kože premočeni smo opazili samotnega senika, s silo odprli vrata in se zarili v seno. Naslednji dan so se tri manjše skupine odpravile proti italijanski meji. Tisti, ki smo ostali, smo se spraševali, kako se preživljati. Ostalo nam je nekaj oficirskih vojaških pasov. Pet se nas je napotilo proti osamljenim kmetijam, hodili smo po dva in v naši slabi nemščini začeli ponujati „blago“. Kmetje so nam dali vedeti, da edino, kar jih zanima, so ure. Za pasove in za marke se niso zanimali. Tudi sedaj je bil edini izhod, da smo jim pokazali orožje in tako smo pasove hitro zamenjali za nujno potrebno hrano. Iz gozda smo opazili, kako so kmetje hoteli v vas, najbrže, da napravijo ovadbo, mi pa smo se umaknili globoko v gozd. Čez par ur hoje zaslišimo, da nam prihaja nekdo nasproti. „V zaklon“, je zaukazal Bogdan. V trenutku smo bili skriti. Bližal se nam je raztrgan mož z dolgimi lasmi in brado. Skočili smo mu naproti. On pa je zakričal: „Ludi božji, ubite me, ma nemojte me vratiti“. Povedal nam je, da je črno-

gorec, četnik. Bil je vrnjen in je ušel iz transporta. Pokazal nam je ranjene roke in noge, ki jih je imel zvezane z bodečo žico. Nemo smo ga poslušali in mislili o usodi naših vrnjenih bratov. Ko smo mu povedali, da so še civilni begunci v Vetrinju, se je odločil, da pogleda še tja, če je še kaj znanec. Na nas pa je legla mora po njegovem odhodu. Nismo več dvomili o resničnosti njegovih besed in zaslutili smo kako grozna usoda je zadela naše fante.

Prekoračili smo Ziljico in obiskali vas, katere imena se ne spomnim. S tamkajšnjim župnikom smo se lahko razgovorili v slovenščini. Omenili smo mu, da hočemo čez mejo v Italijo. Odsvetoval nam je. Rekel je, da naj počakamo in se najprej odpočijemo. Gotovo ga je naša zunanost nagnila k temu. Povedal nam je, da se dobi delo pri kmetih, ker so ujetniki odšli, sinovi in gospodarji pa se še niso vrnili ali pa so bili ubiti. Zopet smo se ločili v skupine in polovica nas je bila določena za Blače. Kmet, ki nas je prišel iskat z „lojtrskim“ vozom, nas je zapeljal na sredo vasi in rekel: „Prišel sem vam hlapce“.

Prišel sem k družini, ki je imela sinova in gospodarja v ujetništvu. Pri hiši sta bili samo mati in hči. Lepo smo se razumeli. Imeli sta ogromno potrpljenja z „izvežbanim hlapcem“, ki ni znal ne kositi, ne molsti in ne ravnati z živino, bil pa je priden pri delu. Moji prijatelji pri sosednjih hišah so imeli več ali manj iste težave.

Navezali smo stike z Vetrinjem in tako dobili prve potrjene novice, kaj se je zgodilo našim borcem. Kljub lepemu življenju in miru na vasi, smo se zavedali, da tu ni naše mesto.

Vrnili smo se zopet pod šotore v civilno taborišče v Vetrinju.

Marjan Jakopič

Pisatelj Karel Mauser in Koroška

Pokojni pisatelj Karel Mauser mi je večkrat izjavil, da če bi imel priliko ostati po vojski na Koroškem, bi to gotovo storil. Na svojo rodno Gorenjsko in kraje okrog Podbrezja in Bleda je bil vedno ponosen in jih je poznal, kot jih more poznati le pisatelj; zdi pa se mi, da je bilo njegovo srce privezano na slovensko Koroško, na to deželo prelepih jezer in treh lepih dolin: Zile, Roža in Podjune.

Ko mu je bila dana prilika, da je hodil po slovenskih vaseh Koroške, je bil srečen in življenje teh ljudi je opisoval v svojih lepih koroških povestih in črticah. Koliko jih je bilo? Takoj, ko je angleška zasedbena oblast začela izdajati Koroško Kroniko v Celovcu, je začel pisati vanjo. Ime IZTOK je bil njegov psevdonim in črtice tega pisatelja so kazale izredno stilistično in pisateljsko silo, misleca in svojskega ustvarjalca. Njegove prve na tujem objavljene črtice so bile za nas takratne taboriščnike pravi blagoslov in

smo komaj čakali četrtna, ko nam je dobri Cerarjev ata (ki še živi v Torontu) prinesel novo številko Kronike.

Bili smo skoraj na pragu domovine, toda večina od nas je čutila silno domotožje in v Mauserjevih stvaritvah smo našli tolažbe in utehe. Pozneje je pisal tudi pod psevdonimom KLEMEN HOBJAN, posebno daljše tekste za Mohorjevo. Takoj je postal sodelovec, pisatelj za boglonaj, (Vse, kar je napisal v življenju, je podaril in za vse svoje ustvarjanje ni nikdar hotel sprejeti nobenega honorarja!) sodelavec oživljajoče se Mohorjeve družbe, kateri so posebno pater Odilo, msgr. Podgore in nekoliko kasneje dr. Hornbaeck dali nove temelje in jo iz ruševin in z nadčloveškim naporom in idealizmom dvignili do tega, kar je danes: do najmočnejše slovenske organizacije, zaščitnice slovenstva na Koroškem!

Karel je po težaškem delu vedno našel čas za Mohorjevo, za vse njene druge publikacije, za ves slovenski katoliški tisk na Koroškem. Do sedaj je bilo tiskanih in izdanih v knjižni izdaji 26 leposlovnih del, in upam si trditi, da je vsaj boljša polovica od njih pesem Koroški, podarjena njenim ljudem v pogum in tudi ljubezen. Koroški je ostal zvest tudi po preselitvi v Ameriko. Tam je bilo njegovo srce, njegova sanja, tisti prelepi Korotan, ki mu je bil zvest prav do smrti.

Ko je bil lani ravnatelj Družbe sv. Mohorja med nami, mu je Karel osebno izročil črtice za letošnje Večernice. „Čim končam roman o našem Baragi, bo prišla spet moja Koroška na vrsto...“ To je bila njegova želja, ki pa se po človeško gledano ni izpolnila, kot se tudi ni izpolnila njegova in želja tolikih, da bi dokončal roman o škofu Baragi, kateremu je sedaj v večni sreči gotovo pridružen. Samo še nekaj tednov in največji ter gotovo tudi najtežji tekst bi bil končan. Pa naša pota niso božja pota...

Kar sem hotel povedati, je to, da tudi po težki srčni kapi ni miroval, temveč je delal, če mu je le zdravje dopuščalo. Študiral je in zbiral, urejal in snoval. Pisal in upal, sanjal, kot sanja vsak resnični umetnik — o svetu, ki bi moral biti lep, saj je delo božje roke; o ljudeh, ki bi morali biti nasmejani, kot je bil on, ki je ležal na poslednji postelji...

Da, Koroška in njeni ljudje so bili njegova ljubezen in skrb. Kako se je veselil obiska pevskega zbora Gallusa iz Celovca, čeprav je bil tiste tedne zaradi bolezni skoraj brez moči, da bi sam pomagal, sam aktivno sodeloval. Ni pa pozabila Koroška nanj. Pozdrav, šopek nageljnov, ljubezen mladih ljudi pevcev in pevk, ki je zajela vso dvorano pri Sv. Vidu (Pozdravni večer gostom, ki sta ga pripravila Belokranjski in štajerski klub pod vodstvom g. ing. Gorenška) je jasno dokazala, da tudi koroška mladina ve, da je Mauser njen pisatelj, njen oblikovalec, njen umetnik! Pozdrav prof. Jožka Kovačiča je bil v tistem trenutku prava pesem, občutje iskrenosti v šopku, ki mu ga je z delčkom svojega srca podaril dirigent. To je bila verjetno največja zahvala, ki jo je med nami kdaj doživel pisatelj Mauser in ki je tudi ni pričakoval... Odgovor na vse je bila le solza veselja v njegovih očeh.

Njegova skrita srčna želja je bila, da bi letos po prestani operaciji in okrevanju skupaj z ženo še enkrat obiskal kraje, ki prav te mesece toliko trpijo. Napisal bi rad povest ali roman Mohorjevi in bi tako prišla spet „njegova Koroška na vrsto...“ Človeška pot mu je bila prekrizana, a iz večnosti gledano pa so tiste tri naše doline dobile še posebno lepoto in podobo. Dobrač in Jepa, Peca in Obir, sive sončne skale nad Selami, večno zasanjano Baško jezero, vsa zemlja Miklove Zale in junaškega Mirka je dobila svojega zaščitnika pri Njem, ki daje iz svojega in jemlje, kar je večno Njegovo.

Ko sem 22. januarja zjutraj poklical dr. Hornboeckea na Koroško in mu sporočil, da je umrl največji koroški pisatelj, g. doktor ni mogel do besede. Rekel mi je smiselno tole: Z njim smo izgubili mi — Korošci še vse več kot vi tam... Sporočite moje osebno globoko sožalje vsem njegovim, moje in mojih koroških slovenskih ljudi vsem ameriškim Slovencem. „Opravil bom mašo zanj, čim bo mogoče. Naj vam povem, da je tudi meni pisal in še ob tako težki odločitvi mislil na Koroško in prijatelju tu...“

Ko smo se od njega zadnjič osebno poslovili, mi je poleg nekaj lepih misli, ki sem jih ali jih bom še ob priliki napisal, dejal: „Na, tu imaš za revne dijake na Koroškem... Pošlji ob priliki z našimi pozdravi...“ Skušal sem mu svetovati, da naj dar raje izroči, ko se vrne iz bolnice, pa seveda nisem nič dosegel. Tako je bilo verjetno tudi njegovo osebno darilo podarjeno njim, ki so od močnejših obsojeni na smrt, pa umreti nočejo...

In njegov zadnji klic in razgovor iz bolnice: Pozdravljen! Zdaj sem tu, kjer čakam božje odločitve. Prišel sem danes popoldne. Dali so mi prav lepo sobo in gledam doli na cesto in na mesto, ki živi pod menoj.

Rekel sem mu nekaj besed v spodbudo in upanje in da bi ga odvrnil od misli na bolezen in skrb, — ki jih na zunaj ni pred nikomur pokazal —, sem spet zasukal razgovor na Koroško. Vprašal sem ga to in ono, tako sva govorila vsaj pol ure, kar ni bila njegova navada. Potem pa je na hitro zaključil in mi rekel: „No, zdaj pa zbogom in se kmalu oglasi!“ Nekdo je moral vstopiti in nisem mogel reči drugega: „Vso srečo, Karel, in Bog s teboj!“

(Amerikanski Slovenec, 23. 2. 1977)

— — —

Naš soborec, bivši domobranski stotnik Viktor Gliha, se nahaja v zavetišču „Pensionado Geriátrico“, Bmé. Mitre 1436, 1708 MORON, Prov. Buenos Aires. Vesel bo vsakega obiska.

Beg iz komunističnega raja

Poročilo Združenih narodov — Visokega komisarja za politične begunce — o usodi čilskih političnih beguncev je močno presenetilo svetovno javnost, zlasti tisto javnost, ki pod vtisom stalne in sistematične komunistične propagande še vedno ne vidi dejanskega stanja na svetu ter smatra komunistične države za pravi raj s kar najbolj urejenim življenjem, s svobodo, z demokracijo in dobrim zaslužkom ter še s prav posebno zaščito za tiste ljudi, ki ne morejo živeti v kapitalističnem svetu. Omenjeno poročilo pa je bil res mrzel poliv na glavo komunističnih fanatikov in njihovih simpatizerjev in sopotnikov. To poročilo pove več kot gore znanstvenih člankov zoper marksizem in komunizem. Komunistični svet seveda o tem poročilu popolnoma molči.

Predno bomo navedli številke iz poročila Visokega komisarja, želimo na kratko orisati, kaj se je zgodilo v Čilu potem, ko je vojska prevzela oblast v letu 1973. Tedaj je Visoki komisar Združenih narodov za politične begunce z naravnost ganljivim dopisom z dne 20. decembra 1973 prosil komunistične in svobodne demokratične države, da naj sprejmejo čilske politične begunce, ki so ušli iz Čila ali pa so se zatekli v prostore raznih diplomatskih zastopstev v Čilu. Razumljivo je, da so bili ti begunci pristaši in sodelavci padlega marksističnega režima, ki ga je vodil Salvador Allende in ki je delal po navodilih Sovjetske zveze.

Čilski begunci so bili popolnoma prepričani, da jih bodo komunistične države — in zlasti še Sovjetska zveza — sprejele z odprtimi rokami in jim nudile zaščito, saj so se borili za njihove ideale. To prepričanje je bilo še posebej podprto s členom 129 sovjetske ustave, ki se glasi: „Sovjetska zveza daje pravico do azila vsem tujim državljanom, ki so preganjani, ker so se borili za koristi delavcev.“

Toda, kaj se je zgodilo? Kakšen je bil odgovor „preletarskih“ držav na prošnjo Visokega komisarja?

Sovjetska zveza je odgovorila, da sprejme samo tri zakonske pare iz Čila. Od teh treh parov je imel en par sovjetsko državljanstvo. Vzhodna — komunistična — Nemčija je izjavila, da je pripravljena sprejeti 400 beguncev, toda v resnici jih je sprejela samo 228. Druge komunistične države so ali molčale ali poslale izmikajoče odgovore in so šele pozneje sprejele nekaj beguncev. Med državami, ki so izrecno odklonile sprejem čilskih beguncev, pa je bila Jugoslavija.

Drugače pa so postopale svobodne, demokratične in „kapitalistične“ države. Visokemu komisarju so odgovorile, da so pripravljene sprejeti čilske politične begunce.

Tako se je zgodilo, da je le mala manjšina čilskih komunistov našla zatočišče v komunističnih državah, velika večina pa je bila sprejeta v „kapitalistične“ zahodne države. Samo Francija npr. je sprejela nad 5000 beguncev. To postopanje komunističnih držav je močno razburilo vodje ko-

munističnih strank v zahodni Evropi in Ameriki. Zaradi njihovih ostrih protestov so potem komunistične države sprejele nekaj več čilskih beguncev.

Silno razočaranje

Prvemu velikemu razočaranju, ki so ga doživeli čilski „antifašisti“ s tem, da so bili večini zaprta vrata v komunistične države in da so našli mnogo več razumevanja v „buržujskih“ državah, pa je sledilo drugo razočaranje. S tistimi begunci, katerim se je le posrečilo po velikem trudu priti v komunistične države, se je postopalo tako, da jim je postalo tam življenje neznosno. In zato so storili vse, kar so mogli, da se rešijo komunističnega raja. Njihov beg v zahodne, svobodne in demokratične države je bil podoben begu ljudi iz goreče hiše.

Naj navedemo nekaj številk iz poročila Visokega komisarja Združenih narodov za politične begunce, Virenda Dayal-a, ki je objavil tole:

Vzhodna Nemčija je sprejela 228 čilskih beguncev. Do julija 1976 jih je ostalo tam samo še 53; vsi ostali so se preselili v zahodno Nemčijo.

Bolgarija je sprejela 3 begunce, od katerih ni ostal nihče tam.

Romunija je sprejela od vseh komunističnih držav največ beguncev in sicer 1149. Toda ostalo jih je samo 289.

Kuba je sprejela 517 beguncev. Ostalo jih je 111. Ostalih 406 beguncev je odšlo v Mehiko, Venezuelo, v Kostariko in v Kolumbijo.

To so uradne številke Združenih narodov, kjer imajo komunisti veliko besedo in so zato te številke pravilne in resnične. Iz vrst čilskih beguncev pa je znano še tudi to, da bi se rada tudi večina ostalih beguncev preselila v „kapitalistične“ države, pa jim komunistične oblasti tega ne dovolijo. Tako je npr. znano, da je bila večja skupina čilskih beguncev v Romuniji poslana delat v tovarno tankov, kjer so delali pod tako težkimi in nečloveškimi pogoji, da so prosili, da se jim dovoli oditi v zahodne države, pa jim komunistične oblasti tega niso dovolile.

F. Janežič

Ob 60-letnici majniške deklaracije, ob 60-letnici smrti dr. Janeza Evangelista Kreka in ob 40-letnici smrti škofa dr. Antona B. Jegliča — se poklonimo spominu velikih mož, ki so kovali slovensko svobodo in samostojnost na političnem, kulturnem in gospodarskem področju. Po krivdi nečloveškega komunizma in slépote zahodnih velesil je Slovenija po končani drugi svetovni vojni zopet padla v sužnost. Toda spomin na velike dogodke in velike može v slovenski zgodovini naj nam vsem vdahne dovolj novih moči za delo za osvoboditev domovine.

Sumljivi ljudje okoli Carterja

Larry McDonald, demokratski zastopnik v ameriškem kongresu in eden najodločnejših protikomunistov med ameriškimi poslanci in senatorji, je povzročil v vsej ameriški javnosti (pa tudi v svetovni) veliko razburjenja s svojimi dokumentiranimi odkritji o svetovalcih predsednika Carterja in o političnih smernicah, ki jih ti ljudje svetujejo Carterju. McDonald je zlasti napadel tako imenovano „Poročilo Linowitz“, ki vsebuje načela za novo politiko v latinski Ameriki in katero so sestavili marksistično usmerjeni funkcionarji, ki sodelujejo v dokazano marksističnih-leninističnih organizacijah. Ta obtožba je naperjena direktno tudi zoper Sol Linowitza, svetovalca in osebnega prijatelja predsednika Carterja.

„Poročilo Linowitz“, ki vsebuje navodila za politiko Združenih držav v latinski Ameriki, je skoraj dobesedni posnetek poročila, ki ga je izdelal Inštitut za politična vprašanja (Institute for Political Studies), ki je ustanova, v kateri se zbirajo znani ameriški marksisti. Štiri člane tega Inštituta je prevzel Sol Linowitz v svoj odbor, ki je za Carterja sestavil navodila za politiko v Južni Ameriki. Iz tega kroga so izšle vse težke obtožbe o teptanju človeških pravic v latinski Ameriki. Iz tega kroga je tudi izšel predlog, da naj se Združene države ne postavljajo več za vodnika zahodnega sveta in da naj postavijo politično načelo „nevmešavanja zoper komunistično napredovanje na amerikanskem kontinentu.“

Larry McDonald je svojo, z dokazi opremljeno obtožbo, predložil ameriškemu kongresu z zahtevo, da se takoj izvrši natančna preiskava o vseh točkah njegove obtožbe. V obtožbi pove med drugim McDonald, da je Sol Linowitz, ki se je nedavno v imenu Združenih držav pogajal z zastopniki republike Panama zaradi panamskega prekopa, v tesnih zvezah z zgoraj omenjenim Inštitutom za politična vprašanja, ki ga je ustanovil in vodil Orlando Letelier, bivši poslanik čilske vlade pod Salvadorjem Allendejem v Združenih državah.

McDonald je ugotovil, da je „Poročilo Linowitz“ podpisala predsednica komisije, ki je imela nalogo, da sestavi poročilo, toda v resnici ga je sestavil Abraham Lowenthal, znani levičarski profesor Mednarodnega centra Wodrow Wilson in velik zagovornik Kube; stalno se namreč zavzema za to, da je treba urediti razmerje s Kubo — seveda tako, da bi Združene države sprejele vse Castrove zahteve. Pri sestavi „Poročila Linowitz“ so poleg Lowenthala sodelovali še trije znani marksisti Richard Fagen, Rior-dan Roett in Robert Pastor.

Zanimiva so tudi ostala „priporočila“ iz „Poročila Linowitz“: obnovev rednih odnošajev s Kubo, vrnitev panamskega prekopa panamski republiki, ukinitev vseh posojil latinsko-ameriškimi državam, ki kršijo človeške pravice, popolna amnestija za vse inmigrante iz latinske Amerike (ki so skoraj prav vsi levičarji), ki so se brez dovoljenja vselili v Združene države.

O „Poročilu Linowitz“ je poročala tudi argentinska revija „Somos“ v svoji številki z dne 15. aprila 1977. O samem Sol Linowitzu piše revija, da je bil agent marksistične vlade Salvadorja Allendeja, kar je razvidno iz dokumenta z dne 22. 6. 1972, ki ga hrani ameriški Pravosodni departament. Linowitz se je obvezal, da bo dajal čilenski vladi razne informacije. Zato mu bo čilska vlada plačevala po 2000 dolarjev mesečno enostavno samo za to, da je na razpolago čilski vladi za katerikoli nasvet. Iz nadaljnjih dokumentov, ki jih navaja omenjena revija, je dalje razvidno, da se je Linowitz obvezal dajati Allendejevi vladi dragocene in zaupne podatke, med temi tudi važne za obrambo Združenih držav.

Že v času, ko se je začelo javno razpravljati o Linowitzu, je Carter imenoval Patricio Derian na visoko mesto v državni upravi z nalogo, da koordinira delo pisarne za človeške pravice in pisarne za humanitarne zadeve. To imenovanje je vzbudilo pozornost in močno negodovanje zoper Carterja. Patricia Derian je namreč znana levičarka. Carter jo je poslal v Argentino, da se na mestu samem prepriča o razmerah v Argentini. Derian se je, predno je odpotovala v Buenos Aires, sestala z dvema osebama, ki naj bi ji dala podatke o Argentini. Ti dve osebi sta bili: p. Robert F. Drinan, član „Amnesty International“, ki se povsod in vedno zavzema za „preganjane“ levičarje, ne vidi pa in noče videti grozodejstev, ki jih iz vršujejo komunistični teroristi po vsem svetu. Ko je bil nedavno v Argentini, je zasliševal samo levičarje, ni pa hotel poslušati obtožb zoper komunistične zločince. Ta je Derianovi pripovedoval, da je v Argentini med 5 in 6 tisoč političnih jetnikov in 480 izginulih oseb. Drugi njen informator pa je bil Brady Tyson, znani ameriški delegat pri Komisiji za človeške pravice v Ženevi, ki se je proslavil s tem, da je javno na seji v Ženevi obžaloval, da so ameriške ustanove vrgle Allendejevo vlado v Čilu. — Lahko si mislimo, kakšno poročilo je Derianova nato predložila Carterju.

Ves tisti svet, ki je s simpatijami sprejel na znanje izvolitev Carterja za predsednika Združenih držav, obžaluje, da se je posrečilo levičarskim elementom vriniti se na vplivna mesta ameriškega upravnega aparata. Latinska Amerika je zelo razočarana.

Naj navedemo samo en primer, kako Združene države postopajo npr. z Argentino. Dne 8. decembra 1976 je argentinski sodnik García Moritán prosil ameriške oblasti, da se Argentini izroči bivšega argentinskega gospodarskega ministra Gelbarda. In kaj se je zgodilo. Kmalu nato se je zvedelo, da si je Gelbard izbral za svojega pravnega zastopnika Sol Linowitza, ki je z vso silo nastopil v obrambo svojega klijenta, češ da gre za politično preganjanje, čeprav so argentinske oblasti predložile Amerikancem dokumentarno poročilo o ogromnih Gelbardovih poneverbah.

Upajmo, da bo imelo delovanje Larry McDonalda uspeh in da bo Carter očistil svojo okolico.

Sm R

POČASTITEV SPOMINA KARLA MAUSERJA

Cleveland

Ob 30-dnevnici smrti Karla Mauserja sta Zveza društev slovenskih protikomunističnih borcev in DSPB v Clevelandu priredila spominski večer v šolski dvorani pri Sv. Vidu. Obisk te prireditve je bil nad vse pričakovanje lep. Med drugimi se jo je udeležila vsa vidovska duhovščina, dalje župnik Jožef Varga, pisatelj Jakopič in drugi.

Spored spominske proslave je bil skrbno sestavljen in zelo prisrčen. Proslavo je začel g. Vinko Rožman, predsednik Društva slovenskih protikomunističnih borcev v Clevelandu. Pri proslavi so sodelovali sedanji in bivši učenci obeh slovenskih sobotnih šol v Clevelandu. Spominski govor je imel tajnik Zveze in pokojnikov prijatelj Jože Melaher. Sledile so točke: Kotičkovemu stričku — Marija Hozjan iz Slov. šole v Colinwoodu; To si Ti, moj Jezus — zapela Dominik in Marjanca Goršek; Božična — Janko Žakelj. Nato so zapeli Združeni pevci: Lipa zelenela je, Gozdič je že zelen, Otrok sem Tvoj, Marija. Navzoči so nato poslušali zadnji Mauserjev božični govor, posnet na trak, in gledali slike iz Mauserjevega življenja.

Govornik g. Melaher se je ustavil ob treh velikih mejnikih v Mauserjevem življenju: ob dogodkih na Turjaku, ob njegovem izgonu iz domovine in ob njegovem srčnem napadu po lanski spominski proslavi na Chardonu.

Predavanje lanskega božičnega govora je spremljal g. štefan Vesel s predvajanjem slik iz Mauserjevega življenja.

Naj še omenimo, da je ob desni strani odra bil na vzvišenem podstavku postavljen kip-glava Karla Mauserja, delo mojstra Goršeta.

Spominska proslava je napravila na vse navzoče zelo globok vtis in je bila ponoven dokaz, da so pokojnika Slovenci v Clevelandu globoko spoštovali in ljubili.

Mendoza

Spominska prireditve za rajnega Karla Mauserja je bila 26. in 27. februarja in je obstajala iz bralnega večera, razstave književnih del in spominske akademije.

Dvorano in oder v Slovenskem domu sta okusno pripravila arh. Božidar Bajuk in Rudi Hirschegger. Na odru je ob slovenski zastavi visela velika pokojnikova slika. Pred odrom je bila urejena razstava Mauserjevih del.

V soboto, 26. februarja zvečer, so se v dvorani zbrali rojaki k poslušanju Mauserjeve besede iz njegovih del. Spored bralnega večera je obsegal osem najznačilnejših njegovih del iz daljših spisov in dve pesmi. Posamezne točke je med sabo povezoval in tolmačil prof. Božo Bajuk. Odlomke pa so brali: inž. Jožko Šmon, Janez Štirn, Stane Grebenc, Rudi Hirschegger, prof. B. Bajuk.

V nedeljo, 27. februarja je bila popoldne najpreje sv. maša za večni pokoj rajnega Karla, nato pa je bila v dvorani spominska akademija. Uvodno besedo je spregovoril predsednik Društva Slovencev v Mendozi Stane Grebenc, ki se je z lepimi besedami spominjal pokojnika in posebno naglasil njegovo nesebično dajanje in darovanje samega sebe in vseh svojih sil slovenskemu ljudstvu. Pevski zbor je pod vodstvom prof. B. Bajuka zapel „Blagor mu“. Sledil je zvočni prenos govora s traka, kakor ga je rajni govoril z mendoškega odra leta 1970.

V imenu mendoške mladine je povedala poslovilno besedo gđc. Anica Grintal. Osrednji govor o pokojnem pa je imel inž. agr. Marko Bajuk, ki je najprej opisal pokojnikovo življenje, tako v taborišču špitalu kot v Clevelandu, kjer si je s težkim ročnim delom služil svoj vsakdanji kruh, ponoči pa pisal, neprestano brezplačno pisal. Njegovo življenje je bilo skromno in preprosto, pa nam je zapustil bogato umetniško, kulturno in duhovno dediščino. Mauser je bil velik slovenski katoliški pisatelj, zaveden Slovenec z globoko vero. — Govornik je sklenil svoj globoko občuteni govor z vzklikom: „Podaj nam sedaj iz večnosti, v katero si vse življenje gledal, svojo dobrohotno roko, da ne bomo zgrešili smeri!“

Po tem govoru se je iz zvočnika še enkrat oglasila Mauserjeva beseda iz traku, ki ga je pokojnik poslal v Mendozo. — Ga. Marica Hischegger pa je prebrala pismo ge. Marije Mauserjeve.

Pod sliko je nato stopil slovenski dušni pastir g. Jože Horn in je zmolil molitve za večni mir pokojnikove duše.

Mladina v Buenos Airesu

Mladina v Buenos Airesu je bila na rajnega pisatelja Karla Mauserja silno navezana, ga je spoštovala in resnično ljubila. Z mnogimi se je pokojnik stalno dopisoval in jih vnemal za vse dobro. Zato ni čudno, da je hotela ta mladina še posebej počastiti njegov spomin na posebnem mladinskem sestanku, ki je bil 6. marca v Slovenski hiši in se ga je udeležilo nad 150 fantov in deklet.

Sredi dvorane je bila razstavljena večina Mauserjevih del, povesti in tudi člankov, katere si je mladina ogledovala pred komemoracijo in po njej.

Komemoracija se je začela s pesmijo „Lipica zelenela je“, ki so jo izvajale Slovenske mladenke pod vodstvom ge. Anke Gaserjeve. — Mirjam Jereb je priredila življenjepisa pokojnika. Odlomke iz knjige „Na ozarajah“ (knjiga posvečena slovenski mladini v Argentini) so prebrali: Marko Mele, Snežna in Gregor Batagelj, Tinka Urbančič, Andrej Rot, Alenka Belič, Janez Jerebič, Kristina Jereb, Tomaž Rant in Marija Novak. — Sledilo je predvajanje traku z Mauserjevimi besedami mladim, ter predvajanje fotografskih posnetkov iz časov Mauserjevih obiskov v Argentini.

Lučka Pavšer je prebrala zadnje Mauserjevo pismo, prejeto že po

njegovi smrti. Slovenske mladenke so zapele „Kje so tiste stezice“ in „Angelček, varuh moj.“ To izredno lep sestanek je nato zaključil Marko Mele z branjem pisma ge. Marije Mauserjeve. Odgovor nanj so podpisali vsi prisotni, ki so prejeli poseben spominski list s sliko pokojnika.

Spominska proslava na Pristavi

V novem slovenskem domu na Pristavi pri Buenos Airesu je Slovensko društvo Pristava pripravilo v nedeljo, 24. aprila lepo spominsko proslavo za raj. pisateljem Karlom Mauserjem, ki je bil častni član društva. Ob 10 je bila za pokoj njegove duše sv. maša, ki jo je daroval pristavski dušni pastir g. Matija Lamovšek.

Po maši je bila v domu proslava ob lepi udeležbi Slovencev iz pristavskega okoliša. Udeležilo se je te proslave tudi starešinstvo DSPB v Buenos Airesu. Za uvod je Marko Gaser prebral Mauserjevo črtico „Življenje“. Spominski govor o pokojniku je imel Pavle Rant, ki je o pokojnem Mauserju med drugim dejal, da je končal devet semestrov teologije. Če bi hotel postati duhovnik, bi moral končati desetega. Preden pa je tega nastopil, se je odločil, da ga bo končal na svoj način. Ta semester je bil najdaljši: trajal je skoraj trideset let. In v teh letih je iz Karla zrasel ne samo svečenik slovenske besede, ampak tudi jasen videc in prerok slovenstva. V teh letih je zajel vso zdomsko skupnost in postal prijatelj vseh generacij... Pavle Rant je nadaljeval:

„Zdi se mi, da smo Karlu kot skupnost naredili veliko krivico, ker smo ga vpregli od prvega dne naprej v pisanje in iz tega ni prišel. Čeprav je res, da je iz tega nastala ogromna vrsta knjig in so vsi časopisi polni njegovih kratkih in drobnih zgodbic ali nagovorov, sem vendarle prepričan, da Karlu nismo dovolili časa, da bi napisal tisto, kar je res sam želel in hotel. Imam vtis, da nam največjega, kar je nosil v sebi, ni mogel dati.“

Govor je takole zaključil: „Ko mi je pred sv. mašo Miha Gaser pokazal sliko, ki danes stoji pred nami, priznam, da je bil to trenutek, ko človeka nehote zagrabi strah. Karel Mauser v svoji značilni podobi obraza z močno stegnjenim prstom kaže na nas vse: pojdite naprej, držite naprej, po ravni poti brez oklevanja, kajti le tako boste dosegli, da bo slovenski duh vzdržal vse dni z nami, dokler bo v nas volja, da svobodnemu slovenstvu v svetu ni konca!“

Liga v spomin Karlu Mauserju

Tudi newyorška slovenska srenja se je lepo odolžila spominu našega velikega pisatelja in idealista Karla Mauserja in mu pripravila spominski dan. Pripravila ga je Liga ameriških Slovencev in je to bila prva Ligina prireditve po lanskem simpoziju. Akademijo so pripravili mladi ljudje, zavedni slovenski farani.

Akademijo je vodil Ludvik Burger, ki je v uvodu v lepih besedah

prikazal pisateljevo življenje doma, na Koroškem in v Ameriki. Marjana Burgerjeva je razvila značilnosti Mauserjevega dela in poudarila pomen tega dela za slovenski narod. Omenila je, da je Mauser ne le ohranjal materino govorico v Ameriki, ampak je tudi ustvarjal pomembne umetnine. Svoja dela je zidal na vrednotah, ki so oblikovale slovenski narod in ki so: vera v Stvarnika, vera v pravico in svobodo, spoštovanje in ljubezen do domače zemlje. Pisal je, kar je sam doživljal, in pisal je preprosto in razumljivo, dočim je moderna literatura dostikrat vsa izumetničena in nerazumljiva.

Nato so zapeli Zvonarji iz Connecticuta, ki širijo slavo slovenske pesmi po širni Ameriki. Zbor je predstavil Armin Kurbus. Pod vodstvom Peregrina Usa so ubrano zapeli več pesmi. Helga Puc je prebrala „Mojo mladost“, Tone Pelko pa je recitiral „Slovo iz daljave“. Ga. Marija Šturmovna in Marinka Zupančičeva sta ob spremljavi kitare zapeli dve narodni pesmi. Jancz Ravnika je prebral „Jesen v Clevelandu“, Marija Babnik pa „Drevesce ob cesti“.

Zopet se je oglašil Zvon z dvema pesmima. Marinka Zupančič pa je nato prebrala „Božično pismo“.

To pristrčno in lepo Ligino uro sta zaključili Marija Šturmovna in Marinka Zupančič z narodno „Glejte že sonce zahaja“.

Toronto

Dne 28. marca 1977 je Zveza katoliških mož in fantov pripravila v župniji Brezmadežne v New Toronto spominski večer v počastitev rajnega Karla Mauserja. Slovenci v Torontu so se hoteli na tem večeru oddolžiti možu, ki je mnogokrat obiskal Toronto in tam govoril na raznih prireditvah in se udeleževal slovenskih sestankov.

Spominski večer se je začel z daritvijo sv. maše za pokojnega. Daroval jo je g. *Janez Kopač C. M.*, ki se je v svoji pridigi z izbranimi besedami spomnil pokojnika, orisal njegovo življenje in poudaril zlasti njegovo globoko vero in nesebično delo za slovenski narod. Recitator pri maši je bil *Lojze Rigler*, na koru pa je pel moški zbor pod vodstvom *Dušana Klemenčiča*.

Po maši so se rojaki in rojakinje podali v cerkveno dvorano, kjer se je vršila spominska proslava. Začel jo je s pozdravom na vse navzoče g. *Vičič*, predsednik Zveze katoliških mož in fantov. Nato so vsi navzoči zapeli „Vigred se povrne“. Sledila je recitacija Mauserjeve črtice „Življenje“ iz knjige „Na ozarah“, ki jo je občuteno podal *Janez Adamič*.

Govor g. Staneta Pleška

Govor o pokojnem pesniku in pisatelju Karlu Mauserju je imel g. Staneta Pleško. V naslednjem objavljamo v celoti njegova lepa izvajanja:

Ko sem bil pred nekaj tedni naprošen za tole predavanje, sem bil kar

malo v zadregi: odkloniti nisem mogel, govoriti o pokojnem pisatelju Karlu Mauserju pa tudi ni lahka stvar. Sprejel sem le iz zavesti, da smo mu vsi veliko dolžni.

Težko je govoriti o človeku, ki je bil pred nekaj meseci še med nami. Poznali smo ga. Vsem je hotel biti brat in prijatelj, pa je bil dostikrat namenoma spregledan. Kot eden od nas se je ubijal za kos kruha, garal je in pisal ter se razdaljal vsem, slovenska srenja pa je dostikrat šla mimo njega brez besede. Morda nam je bil preblizu, zato ga nismo videli, gotovo pa smo premalo cenili njegovo delo.

Čeprav smo zadnje tedne iz časopisov marsikaj zvedeli o njegovem življenju, ne bo odveč, če se tudi tu ustavimo vsaj pri vidnejših postajah njegovega življenjskega pota:

Karel Mauser se je rodil 11. avgusta 1918 leta v vasi Zagorica pri Bledu. Ob smrti je bil torej star 58 let. Njegov oče je bil orožnik, zato se je družina večkrat selila. V osnovno šolo je hodil v Gorje, pozneje so se preselili v Podbrezje pri Podnartu. Od tu se je dnevno vozil kot vagonar v gimnazijo v Krani, osmi razred in maturo pa je končal na klasični gimnaziji v Ljubljani. Tu je vstopil v bogoslovje, kjer je ostal 9 semestrov in prejel že nižje redove. Septembra 1943 je bil zajet na Turjaku in z drugimi jetniki prepeljan v Kočevje. Po nekaj mesecih partizanske ječe se je vrnil v Ljubljano, toda ne več v semenišče, ampak je dobil službo v Jugoslovanski tiskarni kot korektor in sourednik Slovenčeve knjižnice. Tu se je tudi oženil. Po skupščini 3. maja 1945 so Nemci zasedli tiskarno in je bil tudi on med zajetimi talci. Zaradi bolezni na ledvicah je ostal doma. Ponujali so mu učiteljsko mesto pa je odklonil in šel raje kmetovat v Trboje na dom Stanka Novaka, kjer je kot dninar preživel sebe in družino.

Malo pred božičem 1945 leta so komunisti očeta izgnali zaradi nemškega imena. Kot hranitelj je moral z njim tudi Karel in vsa družina. Angleži jih niso hoteli sprejeti in so jih vrnili v Slovenijo. Komunisti so poskusili v drugič „na črno“ pri Hodošu, pa spet ni šlo. Nazadnje so jih porinili čez madžarsko mejo in so bili s stalni nevarnosti pred sovjetsko mejno stražo. S težavo se jim je posrečilo priti v Gradec in od tam v taborišče Rottenmann. Tu se je družina razbila. V Eisenerzu je kmalu umrl oče. Karla pa je po naključju odkril msgr. Jagodic in ga spravil v taborišče Lienz, pozneje pa v Spittal. Tu je delal kot gozdni in cestni delavec. Leta 1950 je prišel v Cleveland, kjer je dobil službo pri clevelandski tovarni svedrov. Tu je delal vse do prve srčne kapi leta 1973. Lansko leto je še zadnjič (tretjič) obiskal Argentino, kjer je doživel enega od redkih veselih presenečenj, ko ga je argentinska slovenska mladina počastila kot umetnika slovenske besede.

Ko so mu zdravniki naravnost povedali, da se njegovo zdravstveno stanje ne bo izboljšalo, razen z uspešno takozvano „open heart“ operacijo, se je odločil tudi za to. Rad bi nam še naprej razdaljal širine in globine svojega duha, zelo verjetno pa je videl konec poti, zato je hotel združiti in po-

trditi vse svoje življenje in delo, ko je svojim najbližjim govoril nekako takole:

„Trdno stojim za vsem, kar sem v svojem življenju govoril in pisal. Le tako bi izgledal pred ljudmi, če bi zdaj klecnil jaz, ko je na mene samega padla preizkušnja trdnosti vere v Boga in posmrtno življenje! Vem, če mi vse molitve dobrih duhovnikov, ki po celem svetu molijo za moje zdravje, in v nebesih priprošnje Barage in Rožmana, ne bodo pomagale, potem je taka ložja volja, da prihrani meni in moji družini veliko trpljenja. Tukaj bom zapustil veliko prijateljev, še več jih bom našel tam. Smrt — kakšna milost božja! Gledal bom Boga, videl Marijo — kakšna nebeška blaženost! Jaz sem pripravljen...“

Takega ga je Bog sprejel v petek, 21. januarja 1977 ob sedmih zvečer.

— — —

Karla Mauserja ni več. Spet se je od našega slovenstva odkrušil velik kamen. Čim bolj gledam praznino, ki je nastala za njim, bolj čutim, da je omahnil umetnik, edinstven po življenju, še bolj čudovit v svojem ustvarjanju. Ob njegovi smrti je vzdihnila vse slovenska Amerika, severna in južna, z nami pa Koroška in morda najmanj Slovenija sama, ker se noče zavedati, kako velikega glasnika svojih lepot in življenja je izgubila s Karlom Mauserjem. Vse je položil v svoje knjige in nam vse dal z željo, da bi njegova beseda ohranjala naše slovenstvo, vanj dihalo lepoto in duha, ki vse oživlja in ohranja v ljubezni.

Če hočemo Mauserja pogledati kot človeka, ga bomo našli v njegovih povestih. Vse so verna in nepopačena slika resničnega življenja, ki ga je ali živel sam ali pa gledal v drugih. Povsod ga vodi brezprimerni idealizem, skromnost in pripravljenost vedno in povsod pomagati svojemu bližnjemu v potrebi, prav kakor se je naučil v bogoslovju pri karitativnih obiskih revežev v ljubljanski Sibiriji. Kjer so bili reveži, tam je hotel biti on, revež med reveži, trpin med trpečimi — njim v vsem enak.

Najbolje bo, če s tem v zvezi omenim najbolj perečo točko Mauserjevega življenja: odpovedal se je duhovniškemu poklicu. Slovenci smo mojstri v streljanju na take stvari in radi hitro odločimo: ljubezen je prišla vmes. Če je to res ali ne, tega nisem mogel ugotoviti, ostane pa dejstvo, da se ni odpovedal duhovniškemu poslanstvu. To poslanstvo je ostalo v njem tako globoko zasidrano, da je dalo značaj njegovemu življenju in pečat vsemu njegovemu pisanju. Vse piše v strogem duhu slovenske katoliške tradicije... hoče biti zdrav kot zemlja in dober kot luč... in hoče po Bogu v umetnosti z ljubeznijo služiti domovini kot svečenik, predvsem pa biti služabnik in glasnik trpečih in ponižanih.

Karel Mauser je umetnik v vsem svojem bistvu. Pisanje mu je bila taka življenjska nujnost kot kruh in zrak. In tega svojega kulturnega poslanstva se je dobro zavedal. Svoje talente je izrabil do zadnjih možnosti, čeprav tega ni obešal na veliki zvon. Tudi tu se je izkazal umetnika, ki se je zastoj razdajal in ni čakal pohvalo. Kaj bo plačilo za njegovo delo, je tudi

kaj kmalu spoznal. Ko je leta 1950 prišel v Ameriko, so clevelandski Slovenci že dobro vedeli, kdo je Karel Mauser, pa ga je na postaji sprejel samo staronaseljenec, socialistični časnikar Jontez. Tudi pozneje smo ga navadno iskali, kadar smo ga rabili. Od Slovencev je bil — da se zelo milo izrazim — vse prepogosto izkoriščen, ker pač ni mogel odreči nobene prošnje. Bojim se, da ga bomo zdaj, ko na njegove usluge ne moremo več računati, prav mi našli preveč preprostega in ljudskega in premalo učenega, kajti slovenska nehvaležnost ne pozna meja.

Nam v sramoto so ga tujci že v življenju poznali bolje kot mi. Švicarski pisatelj, duhovnik Šmid, ki je Mauserjevo povest Kaplan Klemen prevedel v nemščino, je o njem zapisal takole:

„Predstavimo si visokošolca, katerega je usoda iztrgala iz njegovega poklica in njegove domovine, ter ga pognala v vagonaste lesene barake begunskega taborišča. V noč brli sveča na zaboji, ki velja tudi za pisalno mizo. Kot veter hiti svinčnik od vrste do vrste grobega zavrženega papirja. Ko je list poln, pade na tla. Čas je drag in kazalec na uri je pokazal že polnoč in čez. Tako dela Mauser noč za nočjo, in ko po kratkem spanju zasije jutro, vzame na rame orodje cestnega ali gozdnega delavca, da zasluži dnino za preživljanje sebe in svoje družine.“

Sam pa o sebi in svojem pisanju pravi tole:

„Prišel je čas, ko je treba zastonj pisati in tudi papir moraš sam kupiti. Tako jaz delam... Treba pa je nujno, da mi vozimo naprej in da se vsak po svoje mučimo, da obdržimo, kar se največ da. Perspektive torej niso najlepše. V tovarni delam vsak dan po 8 ur in v soboto po 5. Pa je že dovolj. Za pisanje pa so noči in redke proste ure...“

Pod temi res žalostnimi pogoji je njegova knjižna žetev dosegla 27 knjig, če vzamemo še nedokončani drugi del romana o Baragi.

Mauser je začel pisati že v srednji šoli in sicer pesmi: srednja šola, prva zatelebanost in pesmice, to gre navadno skupaj. Kot bogoslovec je pisal v Vrtec, v Rast in v Dom in svet. Za Slovenčevo knjižnico je iz nemščine prevedel Federjevo planinsko povest Gore in ljudje. Za isto knjižnico je napisal povest Rotija in Domačija v globeli, kar pa ni izšlo in sta se rokopisa izgubila v zmedi tistih časov, pesmi o domobrancih pa so ostale shranjene v zagozdi nekih stopnic. Tako nam iz tistega časa ni ostalo nič, zato mnogi imenujejo Mauserja izrazito emigrantskega pisatelja, ker je s prozo začel šele v Rottenmanna, od koder je pisal za Koroško Kroniko.

To drži samo delno. Mauserja-pisatelja moramo iskati vsaj nekaj let prej. Kot bogoslovec je tisto sibirsko revščino videl in dojel kot nihče drugi. Kot idealistu je šel ves direndaj raznih vaških sejmov mimo njega, v srcu so mu ostali le štreclji pohabljenih beračevih rok, spodvite noge in velike solze slepih oči. Temu je sledilo trpljenje Turjaka in hudobija, ki jo je občutil v partizanskih zaporih v Kočevju. TO JE MAUSERJA ZLOMILO in ob vsem tem niti ni več važno, zakaj se ni vrnil v lemenat. Le pogledjmo, kako se je v njem vse nagrmdilo: napisal je povesti Rotija in Domačija v

globeli, pesmi o domobrancih, zasnoval je nove povesti: o domobrancih — Mrtvi bataljon; o pogledu na revolucijo — Velika obtožba, o taboriščih — Leseno mesto; in o dneh „osvobojenja“ — Razdrta ognjišča.

Tudi za Mauserja drži, da vse veliko in resnično lepo raste iz trpljenja. Revščina, socialne krivice, trpljenje in hudobija — te so nam dale Mauserja-pisatelja in nič drugo. Ta človeška mizerija je podlaga, ki daje moč in silo njegovemu umetniškemu ustvarjanju, blagoslavlja pa ta njegova prizadevanja tisto duhovniško poslanstvo v njem, ki mu narekuje dolžnost dvigati ljudi k Bogu.

Ne mislim tu naštevati vseh njegovih del. V svojih povestih je hotel biti vsem vse. Zato je imenovan pisatelj koroških ljudi, gorenjski domačijski pisatelj, emigrantski pisatelj in verjetno še kaj več. Največ njegovih del je izšlo v Večernicah Mohorjeve družbe. Vse imajo isto podlago: oreizkušanim bratom in sestram dati opore in jim vsaj moralno pomagati.

Največ je napisal Koroščem: Puntar Matjaž, Mrtvi rod, Domačija pod Peco, Zemlja, Jamnik, Velika rida in Ura s kukavico. Trpečo Koroško je smatral za nekak podaljšek svojega gorenjskega kota, zato so mu bili ti ljudje tako pri srcu. Pisal je: „Korošci so reveži. V zavesti, da je na Koroškem slovenska knjiga v stiski in da je treba za preprostega človeka pisati preprosto, sem začel pisati večernice...“ Že iz Amerike je Koroščem napisal povest Velika rida s temle posvetilom: „Iz tujine poklanjam to knjigo koroškim ljudem, njim, ki še iz starega žive, ki jim je domača beseda kot kruh in sol. Preproste so besede in preprosti ljudje. Napisal sem jo, da bi obudil spomine Tebi, ki jo boš bral, pa zato, da bi čutil, kako lena in živa je slovenska beseda.“

Nekaj posebnega je njegov gorenjski kot. Ta svet njegovih mladostnih sanj in spominov je nekaj tako čudovitega in umetniško dognanega, da mu ga lahko zavidajo vsi narodi na svetu. Nič nima v njem pa je vendar vse njegovo, saj tu vidi lepote in bogatijo, ki je očem navadnih zemljanov skrita. Tega kota ni zgradil v čas, ne v tiste gorske grebene Alp in Karavank, ampak mu je kot velik oder od davnih dni razprostrt čez ves slovenski svet in bo tu ostal, dokler bo človek iskal Lepoto in Boga. Vsako travo pozna v tem prostoru, ve, kje se resje dobi, kje so doma očnice in murke in teloh; smeje se s soncem in se strezni pred gorsko nevihto; zna govoriti s trdimi gruntarji, ki so trdi kot hrastove grče, in še bolj razume trpljenje bajtarjev, ki največkrat nimajo drugega kot kup lačnih ust. Edino, kar mu v tistem svetu ni všeč, je bela cesta, ki mladino zvalja v svet, potem pa jo pokvarjeno, razočarano in bolno spet vrača pod domačo streho.

Vse to je tako lepo napisal v črticah Na ozarah. Veliko ljubezni in veliko domotožja je v njih. Le berimo jih pa bomo ob njih postali boljši ljudje! „Na ozarah! Prostor, ki je blizu vasi in blizu ljudem. Prostor, kjer je človek kljub temu lahko sam, in sta zemlja in nebo varuha trav, klasja in miru.“

V knjigi Pšenični klas se je še posebej spomnil slovenskega kmeta, o katerem pravi:

„Slovenskemu kmetu posvečam te vrstice, njemu, ki je ob vseh svojih slabostih vendar najbolj globoko občutil vsake spremembe. Turki in valpti so ga topli, kladivo in srp ga davita sedaj, v njem pa je vse dni živela vera v Boga in zemljo in to dvojje je tisto, kar je nam, ki smo danes raztreseni po vsem svetu, ustvarilo bogato dediščino. To dediščino varovati, je naša dolžnost.“

Z isto ljubeznijo in hvaležnostjo je napisal Razdrto gnezdo, spomin slovenskim usmiljenkam, katerim je napisal:

„Kakor gnezda, prizidana k bolnišnicam, so bila njih bivališča. V težkih modrih krilih, s širokimi perutmi belih kornetov, so šumele skoz bolniške sobe in opravljale svojo službo, sebi v posvečenje in ljudem v blagoslov. Razgnali so jih na vse vetrove. V gubah svojih kril so odnesle s seboj zadnji dih umirajočih in jok novorojenih. Naj bi ta drobna povestica, posvečena slovenskim usmiljenkam, bila znamenje mojega osebnega spoštovanja in znamenje nas vseh, da jih nismo pozabili.“

„Ura s kukavico“ v dveh delih, je napisal kot izraz svoje ljubezni do Mohorjeve in vsega, kar je koroškega in obenem izraz spoštovanja do vseh kulturnih delavcev na Koroškem.

Njegovo najlepše delo pa je po moji sodbi roman KAPLAN KLEMEN. V njem je Mauser sam. To delo je bilo uvrščeno v zbirko svetovnih pisateljev gigantov (velikanov), ki izdaja najbolj izbrane stvari iz svetovne književnosti. Prevedeno je v nemščino in španščino. To je visoka pesem duhovniškega poslanstva. V nasprotju z modernimi romani, ki opisujejo župnika in njegovo poslanstvo v okviru navadnega človeka, ta roman kaže tisto idealno podobo dušnega pastirja, h kateremu se trpeči človek z zaupanjem obrača v svojih stiskah.

V tem romanu je Mauser ena sama velika žrtev za reveže. „Rad bi bil kruh in sol za vse, ki so reveži. Rad bi bil voda vsem, ki so žejni; vsaj voda, če sem preslab za vino...“ Svojim revežem je hotel biti enak v vsem. Kako nesrečen je bil, ko se je na Silvestrovo pri prijateljih do sitoga najedel, njegovi Sibirci pa so bili lačni in do kraja obupani. Počutil se je, da jih ni več vreden. V obraz mu mečejo kamenje, razbijajo mu šipe njegove barakarske cerkve, on pa berači pri dobrih ljudeh, da njihovim otrokom more prinesiti kos kruha ali vsaj požirek mleka.

Tu se mi vriva ena tistih misli, ki te ponoči vržejo iz spanja in vse drugače vidiš kot podnevi: ali se Mauser ni ustavil pred posvečenjem tudi zato, da je mogel ostati bolj enak revežem? Ali ni tudi zato zagrabil za kramp in lopato in sekiro, da bi se približal delavcu in da bi ga tudi ti lažje razumeli? Morda se v tem motim, naj pa bo ta moja misel v njegovo obrambo nasproti tistim, ki ga bodo drugače sodili.

Mauser gre v tej povesti svojo pot do konca. Ali ne morda zato, ker se nihče drugi ni hotel žrtvovati za zavržene Sibirce? Zelo verjetno je v ozadju grenko razočaranje, zato je sebe, neposvečenega duhovnika postavil nasproti posvečenim duhovnikom.

Vendar je to knjigo posvetil svojemu škofu dr. Gregoriju Rožmanu in vsem živim in mrtvim duhovnikom njegove škofije.

Omeniti moram še dvoje njegovih del: Trilogijo LJUDJE POD BIČEM, katero je napisal v spomin svojim mrtvim prijateljem s Turjaka. Te so že dvakrat izšle in bile vse razprodane. Za to knjigo je 1966 leta v Trstu prejel nagrado Vstajenje kot za najboljšo slovensko povest tega leta in kot tehten doprinos naši polpretekli dobi. Ta trilogija je višek Mauserjevega pisateljevanja. Slišal sem, da se pripravlja tudi španski prevod tega njegovega romana.

Za tem je napisal samo še roman o škofu Frideriku Baragi LE ENO JE POTREBNO, katerega poznamo iz Božje besede. Drugega dela ni dokončal. Pri delu za Barago je omahnil.

Poleg teh samostojnih del je napisal na stotine kratkih črtic in feljtonov v najrazličnejših slovenskih listih po svetu. Čez ta svoj drobiž ni vodil pregleda; smatral ga je za drugovrstno blago, kot mimogrede pisanje, ki je padalo od njega kot klas na polju, a o katerem ni vredno misliti, kdaj in kje ga je izgubil, kaj šele da bi se sklonil, ga pobral in povezal v snop. Upam, da se bo zdaj, ko bo začela literarna kritika njegova dela globlje presojati, našel kdo, ki bo zbral ne le ta drobiž, ampak vsa njegova dela, da bomo Slovenci dobili če že ne zbrana, pa vsaj izbrana dela pisatelja Mauserja.

— — —

Še nekaj moram poudariti. Pokojni Mauser je bil vse življenje prežet dveh najvišjih idealov, vere in slovenstva. Posebno zadnja leta je gledal vero v duha, ki ga je postavljal proti pohlepu po bogastvu, ki uničuje slovenstvo. Zato se ni nikoli dal plačati honorarja, delal je zastonsko tlako narodu in umetnosti.

V to vrsto spadajo tudi govori, ki jih je govoril na raznih proslavah in o katerih je g. Časl pred kratkim dejal, da so Mauserjevi govori tako globoki, da ti dajejo občutka, da si na duhovnih vajah. Dobro je poznal sv. pismo in pogosto ga je prebiral ter nam posredoval v priložnostnih govorih. Eden najlepših pa je gotovo bil na lanski Spominski proslavi v Argentini; mnogi ga smatrajo za njegov testament Slovincem po svetu. Iz tega naj omenim samo nekaj stavkov.

Začenja z videnjem v starozavezni knjigi preroka Ezekijela o dolini polni suhih kosti. Potem vse to spremeni v naše slovensko videnje.

„Imamo našo dolino, polno suhih kosti; imamo jih razmetane po prisilnih taboriščih tujine... Ali bodo te kosti oživele?

Bodo, če bomo vanje dihnili duha, ki oživlja, ne jih samo kropili s spominom. Od spominov ne moremo živeti niti mi sami, kaj šele naši otroci! Oživeti moramo pravega duha, močnega, edinega, tako silnega, da se bodo naši otroci ob tem ustavili, da bodo vsi v svojih srcih spoznali in priznali: glej, res so jih ljubili. Niso le besede, ki nam jih govore in pišejo.

V tem je naša bodočnost.

Pri vsem svojem delu mislimo na večnost, ki je resničnost, pa vendar tako redko mislimo nanjo.

Kako bedno mora biti videti v večnosti slabo izrabljen čas, ki nam je bil podarjen za dobro izrabo, mi pa ga samo gledamo, kako se izteka. Ne-koč bomo vsi v večnosti gledali čas, ne vem, zakaj zdaj iz časa ne moremo gledati večnost.“

In še na izrek modrega Siraha nas spominja: „Če dihneš v iskro, se razplamti, če vanjo pljuneš, ugasne. oboje pride iz tvojih ust.“

V nas je, iskro vzplamteti, v nas je, iskro ugasiti.

Imamo veliko iskro v svoji narodni preteklosti, pogum, trpljenje in mu-ke tisočeri, ki so stali in padli v obrambo svobode in krščanstva.

Po teh prispodobah lepo povabi nas vse:

„Dragi prijatelji, bodimo preroki ob bridki dolini tega časa. Čeprav majhni, dihajmo v ta čas vrednote duha — mirnost, zaupanje, spoštovanje, trdnost in načelnost. To potrebujemo v naših dneh. Hoditi z njimi, ki so znali umreti za tisto, kar življenju daje najvišjo ceno. Držimo se za roke z vsemi v slovenski skupnosti in skupaj z dvignjenimi glavami, neomahljivi v zvestobi korakajmo v tisto zmagoslavje, ki ga rodi duh, ki je trdno na večnost pripet.“

Mislim, da so te njegove besede najlepši zaključek predavanja v njegov spomin. Upam, da ne bo šlo brez haska mimo nas, ampak bomo šli vase in Mauserjeve besede odnesli s seboj v življenje. Nam vsem, ki po svojih močeh, ali doma, ali v cerkvi, ali v šoli, skušamo reševati slovenstvo v naši mladi-ni, jih je govoril. Pokazal je pot, naša pa je izbira, kakšne vodnike bomo dali naši mladini na življenjsko pot. Ne prezirimo pri tem delu Karla Mau-serja, ki je toliko lepega napisal tudi za otroke, z iskreno željo, da bi nje-gova beseda tudi v mladem rodu ohranila slovensko zavest in vero naših četov. Nam in mlademu rodu veljajo besede, ki jih je pisal profesorju Ja-nezu Severju: „Rad bi vam ustvaril in narisal tisti dom, ki smo ga imeli doma, da bi vsaj to sliko odnesli s seboj na mrzle ceste tujine“. Kratka re-citacija, ki smo jo slišali v začetku, je košček te njegove slike, v katero je položil svojega duha in svojo bolečino, vse pa blagoslovil z evangelijem, ki je pripet na nebo.

Govor g. Staneta Pleška je napravil na vse navzoče najgloblji vtis. Nekateri so po govoru priznali, da so se jim po tem govoru nekako odprle oči in so spoznali veličino sicer tako skromnega pekojnega Karla Mauserja.

K zaključku spominskega večera se je oglasil še duhovni vodja Zve-ze g. Kopač, ki je omenil nedokončani drugi del Mauserjevega romana o škofu Baragi in o potrebi, da bi se dokončal. Vprašanje, kdo naj bi dokončal to Mauserjevo delo, je bilo načeto in imenovana so bila razna imena vidnih slovenskih pisateljev in kulturnih ustvarjalcev, toda dokončna odločitev bo težka. Kdorkoli bo, bo težko pisal v istem smislu in z istim slogom.

Zvezi katoliških mož in fantov kakor tudi vsem sodelujočim gre velika zahvala za ta lep spominski večer.

„Tabor“ o Karlu Mauserju

Zelo lep, obširen in toplo napisan članek o rajnem Karlu Mauserju je bil priobčen v letošnji tretji številki revije „Tabor“. Pri opisovanju pokojnikovega življenja in dela se pisec dotakne tudi nekaterih problemov naše zdomske skupnosti.

O Karlu Mauserju pravi pisec, da „se je to ubogo ranjeno srce, ki je delilo toliko zakladov razkošne slovenske lepote in ga je bolelo toliko slovenskih nesreč, ustavilo v Ljubezni, za katero je kot neusahljivi hudournik gorenjskih skal njegove mladosti leta in leta bruhalo kot molitev čiste tokove slovenske Besede, kateri je bil minulih 30 let najbolj neutrudljiv, viden, priljubljen pa tudi priznan svečenik v zdomstvu. Karel Mauser je utihnil, ko sredi dinamike sodobnosti še za dolgo, dolgo let ni bil izčrpan za molk; zakaj šele letošnjega avgusta bi dopolnil 59 let“.

Dalje podaja pisec na kratko življenjepisne podatke o rajnem Karlu in nadaljuje:

„Ne moremo na tem mestu vrednotiti ali vsaj naštetiti njegove sila bogate knjižne žetve, ki bi jo smeli imenovati naš resnični — zdovski čudež; saj bi med sodobniki le težko našli vrstnika, ki bi v normalnih razmerah ustvaril toliko, kot je nagrmdil Karel Mauser v brk izrednosti okolja in težavam vsakdanjega preživljanja v tujem svetu. Njegova prvinska, pristna beseda je osvojila vse rodove slovenske sodobnosti tod in onstran okrvavljenega ideološkega prepada, ki zeva med nami in domovino. Ni ga med nami človeka, ki še ni zavrgel materine besede, da ne bi prebiral njegovih povesti s tistim intimnim užitkom in zadoščenjem, kakršnega lahko prebudi samo resnična umetnina. Najboljši dokaz za to je dejstvo, da je njegov v nemščino prevedeni Kaplan Klemen v španskem prevodu prišel v zbirko — Nobelovcev. Pri vsej prirojeni skromnosti je moralo to biti pokojnemu Mauserju v tolažilno tiho zadoščenje; saj so tako tisti „uradni“ vrabci, ki bi radi prisilili iz sebe darove slavcev, kakršnih jim Stvarnik pač ni dal, za svoje čivkanje o njegovem „večerništvu“ in „domačijstvu“ dobili po nevoščljivih kljunih s samega svetovnega kulturnega špika. V ostalem lahko samo ljudje, ki so navzlic jeziku, v kolikor ga sploh še smiselno uporabljajo, izgubili stik z narodom, iz katerega so izšli, zanikajo, da nas v velikem svetu more predstavljati kaj drugega kot pristno slovensko — domačijstvo, če je seveda kvalitetno kot Mauserjevo.“

Naj navedemo še zaključek pisca v „Taboru“: „Zares: kdo bo izpolnil vrzel njegove odsotnosti? Koliko jih je še ostalo v naših zdesetkanih vrstah, ki bi bili poklicani, pa tudi pripravljeni ustvariti žrtvujočo se sintezo Mauserjevih darov in Mauserjeve ljubezni? — Zato se Karlu Mauserju za da-

rove njegovega bivanja med nami zahvaljujemo z molitvijo k Vsemogočnemu, naj ga postavi na tisto mesto svoje desnice, od koder bo lahko bdel nad svojo zapuščino, ki ji bodo pravo vrednost dali najbrž šele zanamci in se ob njej navdihovali za dnino idealom, kakršni so vodili njegovo pero.“

Te lepe besede, ki jih je „Tabor“ zapisal v spomin rajnemu Karlu Mauserju, so nas močno razveselile in so gotovo znanilke nove pomladi v našem zdomskem življenju.

NAŠI JUBILANTI

Dr. Stanko Kociper – 60-letnik

Dne 30. aprila 1977 je obhajal svojo 60-letnico bivši domobranski častnik, pribočnik generala Leona Rupnika, pisatelj dr. Stanko Kociper.

Rojen je bil 30. aprila 1917 na Pobrežju pri Mariboru. Že kot srednješolec in še bolj pozneje kot visokošolec se je javno udeještoval, nastopal kot govornik na sestankih in shodih, režiral igre na prosvetnih odrih ter pisal drame in povesti.

V času druge svetovne vojne je pribežal iz štajerske v Ljubljano, kjer so ga Italijani zaprli in poslali v internacijo. Po zlomu italijanske vojske je vstopil v Slovensko domobranstvo in bil pribočnik generala Rupnika vse do konca vojne. Z njim je odšel na begunsko pot in z njim je tudi delil težave begunstva (bil je skupaj z generalom Rupnikom zaprt na Koroškem). Pozneje je odšel v Argentino, kjer se je in se še danes udeještva na literarnem in društvenem področju, zlasti s pisanjem člankov v reviji „Tabor“. Občudovanja vredna je njegova skrb za pravilno podobo generala Leona Rupnika.

K 60-letnici mu protikomunistični borci iskreno čestitamo z željo, da li mu Bog naklonil še več jubilejev.

Frančiška Bergant – 80-letnica

Mislmo, da je prav, da tudi Vestnik čestita odločni in zavedni slovenski ženi gospej Frančiški Bergantovi ob njeni osemdesetletnici (rojena 19. februarja 1897). Res je, da ni nosila domobranske puške — to je nosil njen mož France. Bila pa je in je še odločna protikomunistka in je zato veliko pretrpela: dom so ji zažgali in družino izgnali. Vedno pa je protikomunističnim borcem po svojih močeh pomagala. K osemdesetletnici ji pristočno čestitamo in ji želimo še mnogo sreče v življenju v krogu številne družine.

Brali smo:

KDO NAM JE ZAPRAVIL KOROŠKO?

Spoštovano uredništvo!

V dne, ko je vsa slovenska javnost s srcem na Koroškem, gre človek z mislijo tudi malo v preteklost. In tako se obvezno sreča z vprašanjem: kako to, da dežela jezer leta 1945 ni bila prisojena Jugoslaviji? Potem, ko smo mislili, da o tem že nekaj vemo, smo 23. oktobra nenadoma zvedeli za pravo resnico: KOROŠKO SO NAM ZAPRAVILI DOMOBRANCI! To nam je omenjenega dne v ljubljanskem DELU razkril Franc šetinc, sekretar izvršnega komiteja predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije. V svojem intervjuju pravi dobesedno, da so se zaradi domobranskega umika čez Karavanke „zmanjšale možnosti za vrnitev Koroške v okvir slovenskih meja.“

Tako. Da bo vedel neki vsiljivi Vladimir Dedijer, ki je leta 1969 v Ljubljani izdal knjigo „Izgubljeni boj J. V. Stalina“ in v njej zapisal:

„Toda Stalin ni hotel javno priznati odgovornosti, da je prodal usodo koroških Slovencev za dolarje oziroma, kakor je pozneje zapisal Moša Pi-jade, 'da je zabarantal pravico koroških Slovencev do samoodločbe za 50 milijonov dolarjev povrh tistih 100 milijonov, kolikor so njegovi trije zahodni partnerji bili dotlej voljni priznati svojemu vzhodnemu partnerju.'“ (str. 237.)

Dedijer navaja še Stalinovo pismo avstrijskemu kanclerju Rennerju, kjer je rečeno:

„Ne dvomite o tem, da je Vaša skrb za neodvisnost, **nedotakljivost** in napredek Avstrije tudi moja skrb. Pripravljen sem po svoji moči in možnostih nuditi sleherno pomoč, ki bi bila potrebna Avstriji.“ (str. 239)

A Dedijerju se je očitno bledlo. Kakšen Stalin neki. Domobranci so bili vsega krivi, bogme! Bomo pa ja verjeli Francu šetincu, sekretarju izvršnega komiteja predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije!

R. L. (Mladika, štev. 9-1976)

NE BOM SE VRNIL V ZAPOR

Znani komunistični filozof Ernest Kolman, rojen na Češkoslovaškem, je živel mnogo let v Rusiji, kjer je imel mnoga visoka mesta. Pozneje je prišel v spor s komunističnim vrhom, bil zaprt tri leta v samici v zloglasni moskovski Lubijanki. Potem so ga izpustili in je živel v Rusiji kot upoko-jenec. Lansko leto je dobil dovoljenje za obisk hčerke na švedskem. Od tam pa se ni več vrnil v Sovjetijo. Na vprašanje časnika, zakaj se noče vrniti, je odgovoril: „Ne bom se vrnil v zapor.“

Kolman je iz Švedske pisal Brežnjevju in to pismo tudi objavil. Naj iz tega pisma, ki je vzbudilo svetovno pozornost, omenimo naslednje misli:

V Sovjetski zvezi nimajo člani komunistične partije, kongresi pa tudi Centralni komite nobenega stvarnega vpliva na partijsko politiko. — Nekdanji kapitalistični in veleposestniški razred je sedaj zamenjan s privilegirano partijsko kasto in državno birokracijo. Ta kasta se davi v bogastvu in živi popolnoma ločena od ostalega ljudstva. — Brežnjev nadaljuje Stalinovo totalitarno diktaturo tako v Rusiji kot izven nje. — V Sovjetski zvezi ni najosnovnejših demokratskih pravic, ni javnega političnega življenja, ni pravice do stavke, politične debate so prepovedane, obstaja cenzura, vse informacije so v službi partijske lažne propagande, Disidenti so preganjani in na desettisoče teh je po koncentracijskih taboriščih in duševnih bolnišnicah. Mnogi so preganjani zaradi svojega verskega prepričanja. — Sovjetska zveza se pripravlja, da zasede Romunijo in Jugoslavijo.

(Po „Naši reči“, štev. 280)

KULTURNE RAZLIKE

Ko je četa švicarskih vojakov nehote prekoračila mejo sosednjega Lichtensteina, je nastal mejni incident, ki bi lahko zavzel velik obseg, ako bi imel Lichtenstein obrambno zvezo z Avstrijo ali ako bi imela Švica tako zvezo z Italijo. Še kaj hujšega bi se lahko zgodilo, ako bi poglavarja teh dveh držav imela na razpolago gumb, kakršnega imajo poglavarji velikih držav, da pritisnejo nanj, ko bi se bližal napadalec in bi se vsula nanj atomska toča. Toda švicarjem se ni nič takega zgodilo. Lichtensteinski vojaki so jih veselo pozdravili in pogostili s kavo in torto.

V Vzhodni Nemčiji pa imajo glede državne meje drugačne pojme. Namesto kave stoji na meji neprehodni zid, izza katerega se vsujejo smrtonosne krogle na vse, na moše, žene, otroke, ki bi ga hoteli prekoračiti v tej ali drugi smeri. Da, vsaka civilizacija ima svojo lastne poglede.

Po „New Yorku Timesu“

Č. G. ANTON ŠKULJ — ŽUPNIK V LUJANU (SAN LUIS)

Naš zvesti član č.g. Anton Škulj je bil dne 13. marca 1977 ustoličen za župnika v Lujanu (prov. San Luis). Nasledil je župnika Antona Ogrina, ki je umrl dne 17. aprila 1976. Ustoličenje je bilo zelo slovesno v prisotnosti sanluiskega škofa dr. Laiseja in slovenskih duhovnikov: Janeza Ogrina (brata pokojnega Antona), Alojzija Zupančiča, Mirka Gerbeca in Franceta Novaka. Našo protikomunistično organizacijo je ob tej priložnosti predstavljal Danilo Havelka iz San Luisa.

Dragemu članu želimo na novem mestu mnogo božjega blagoslova in tudi mnogo uspehov.

† FRANCE VITRIH

Dne 17. marca 1977 je v Argentini umrl odločen protikomunist, zavezen in veren Slovenec Franc Vitrih, ki se je rodil 4. decembra 1892 v Ložu. Pokojni se je kot vojak udeležil prve svetovne vojne. V domovini se je pridno udejstvoval v društvenem življenju. Tudi politično se je udejstvoval ter bil član občinske uprave v Ložu. Med vojno so mu Italijani ustrelili kot talca sina Lojzeta; iz Koroške pa je bil vrnjen sin Ivan. Begunska pot ga je pripeljala v Argentino, kjer se je živo zanimal za slovensko javno življenje. Zapušča hčerko Vladimiro poročeno Brula, sinove Franceta (agilnega šolskega referenta Zedinjene Slovenije) in Vladimirja, katerim izrekamo globoko sožalje.

Pokojnemu pa naj dobri Bog nakloni večni mir in pokoj!

† DR. MILAN BANO

Dne 18. maja 1977 je v Buenos Airesu umrl v svojem 75. letu odločen protikomunist dr. Milan Bano.

Pokojnik je bil rojen v Metliki v Beli Krajini in je bil zaposlen na banski upravi v Ljubljani kot tajnik podbana dr. Majena in podbana dr. Pirkmajerja. Med vojno in komunistično revolucijo je aktivno sodeloval pri Narodni legiji. Ko so nacisti odkrili njegovo delovanje, so ga zaprli v Dachau. Ob koncu vojne se je srečno rešil iz tega taborišča in se prebil v Italijo. Od tam pa je odšel v Argentino, kjer se je udejstvoval tudi v društvenem življenju. Rad je obiskoval slovenske prireditve, še posebej prireditve, ki so jih pripravili protikomunistični borci.

Vsemogočni naj mu nakloni večni pokoj!

V POJASNILO

V št. 1-2 Vestnika (1977) ste objavili na str. 29 „Sramotno pisanje ljubljanskega časopisa“ kritiko članka, ki ga je priobčil v ljubljanskem Delu neki Bogdan Novak. Upam, da ne mislite, da sem jaz tisti Bogdan Novak. Izjavljam, da nisem avtor članka v Delu in nisem imel z njim nič opraviti.

17. marca 1977.

Dr. Bogdan C. Novak
The University of Toledo
Toledo, Ohio 43606

Dr. Rudolf Hanželič: Družinska vzgoja

Ce nam je bila nam Slovincem kdaj potrebno dobro vzgojna knjiga, pote mje gotovo, da nam je potrebna sedaj, v tej silni zmedji pojmov in razvrednotenju vseh resničnih vrednot. Še posebej je potrebna slovenskim izesljencem (političnim in gospodarskim), ki so prišli v popolnoma nova okolja, v docela pokvarjeni in zmaterializirani svet, kjer za duhone vrednote ni prostora.

Dr. Rudolf Hanželič, profesor in hišni duhovnik v centralni hiši Bratov maristov v Lujanu, je nedavno izdal tako prepotrebno knjigo. Dal ji je naslov „Družinska vzgoja“. Sedaj je izšel prvi del; sledil mu bo pa še drugi del. Knjiga je sad velikega študija in dolgoletnih bogatih izkušenj.

Ni naš list poklican, da izčrpno ocenjuje take strokovne knjige kot je ta „Družinska vzgoja“. Zdi pa se nam prav, da svoje bralce, ki so po veliki večini družinski očetje, opozorimo na to izredno važno knjigo in vsaj na kratko navedemo njeno vsebino.

Najprej poda avtor splošne pripombe o vzgoji, kjer postavlja važno trditev, da je namen vzgoje vzgojiti svobodnega človeka s pravilno pojmovano notranjo in zunanjo svobodo. — Sledita poglavji o gojencu in vzgojitelju. Zlasti je važno poglavje o vzgojitelju, v katerem bo vsakdo videl, koliko napak pravzaprav delamo pri vzgajanju svojih otrok. Tu je govora o ljubezni in spoštovanju do otroka, o razumevanju in potrpežljivosti, o doslednosti in odločnosti pri vzgajanju itd.

Nadaljna poglavja obravnavajo vzgojo v družini in kakšen duh naj vlada v družini. Važno je poglavje o kazni in nagradi pri vzgoji ter o vzgoji volje ter poglavje o problemu svobode in avtoritete pri vzgoji.

Izredno aktualni sta poglavji o izvendružinskih vplivih (šola, javno mnenje, slab tisk, kino, televizija, tovarišija in prijateljstvo) ter zadnje poglavje o usodni nevarnosti mamil in drog. To zadnje poglavje govori o vzrokih uživanja mamil (kajenje, alkohol, droge), kar se se je strahotno razpaslo po vsem svetu. Dalje govori o načrtnem zavajanju, za kar ima moderna družba zaradi svoje breznačelnosti največjo krivdo. Nato obdelava avtor vrste mamil in zaključuje z navodili, kako pomagati mladini zoper mamila. — V slovenščini doslej še nismo imeli tako obširne in izčrpne razprave o teh najaktualnejših vzgojnih vprašanjih.

Knjiga obsega 260 strani in jo krasí lepa slika na platnicah — delo Staneta Snoja. Cena je po avtorjevi želji zelo nizka, da bo dostopna vsem Slovincem. In Bog daj, da bi Slovenci — starši in mladina — krepko segali po njej, spoznavali napake in nevarnosti našega časa in se posluževali tistih vzgojnih pripomočkov, ki jih priporoča dr. Hanželič.

Rudolf Smersu

Zahvala

Cleveland, 24. februarja 1977

Članom društva slovenskih protikomunističnih borcev,
Cleveland.

Mineva 30 dni od onega žalostnega petka zvečer, ko je umrl moj dragi mož in Vaš član in prijatelj, Karel Mauser.

Vsi vemo, kako mu je bilo vedno pred očmi eno: z vsemi svojimi zmožnostmi, s pisano in govorno besedo vsak čas izpričevati, da smo narod, ki ni klonil pred zlom, ampak se je z zaupanjem v Boga in v soljudi boril za svoje pravice, za obstoj, za vero, za svojo zemljo in kulturno dediščino. Gnala ga je trdna vera, narodna zavednost in ponos in zavest dolžnosti do obeh.

Vedel je, da z orožjem komunizmu ne bomo kos, bil pa je prepričan, da bo storjenega največ, če z idejno borbo razgaljamo obraz komunističnega delovanja. Ta idejna borba je bila program njegovega dela, ki ga je vršil tako kot pisatelj in kulturni delavec, kakor tudi kot član Vašega društva, ki ima isti cilj.

Ob tej priliki bi se Vam rada še enkrat zahvalila za zvestobo in vdanost pri sodelovanju z njim in za vso — na razne načine — izkazano ljubezen, posebno v času po srčnem napadu pa do smrti in še prav posebno ob smrti.

Svečano resnih obrazov ste mu držali častno stražo, mu postavili ob krsto venec in slovensko zastavo, molili rožni venec in končno ste ga Vi, njegovi fantje, odnesli k večnemu počitku. Tisočera hvala za tako lepo izkazano spoštovanje in priznanje.

Meni pa ste tudi odvzeli ob tej priliki marsikako skrb in tudi največjo — skrb za kosilo po pogrebu, kar je bilo veliko delo in meni zares velika pomoč in se ne bom mogla nikoli dosti zahvaliti zanje. Prosim, da v znak moje hvaležnosti sprejmete moj dar društvu.

Nikjer niste iskali poudarka svoje organizacije in prav s to skromnostjo ste ga največ dobili pri vsakomur, ki je hotel biti pravičen, najbolj pa jo je poudaril Karel sam, ko je z društvenim znakom na prsih jemal slovo.

Za vse vedno hvaležna

Marija Mauser

BRANDT O TITU

Willy Brandt, biši predsednik nemške vlade, je izdal svoje spomine. V teh spominih piše, da mu je nekoč Adenauer v razgovoru izjavil: „Gospod Tito je navaden razbojnik.“

Naša reč, štev. 280

TRETJI SVET

Še pred eno generacijo so bili kontinenti in dežele, ki jih danes na splošno imenujemo Tretji svet, kolonialna posest gospodarsko in kulturno razvitih — večinoma evropskih — narodov. Imeli so v obširnih in na naravnih zakladih bogatih kolonijah cele mogočne imperije, na katerih je slonela njihova moč in bogastvo. Le pomislimo na predvojno Anglijo, ki je imela še pred 200 leti v posesti obširne kolonije na prostoru, kjer so danes Združene države Amerike, da ne omenjamo njenih kolonij v Afriki in južni Aziji, med njimi celo ogromno Indijo, ki jo je zgubila šele po drugi svetovni vojni; ali pa Španijo, ki je bila gospodar celotne južne in srednje Amerike z izjemo Brazila; ali Francijo, kateri je poleg drugega pripadala skoro polovica Afrike; ali Nizozemsko, ki je bogatela z dragocenimi zakladi iz Indonezije; ali Portugalsko z ogromno kolonialno posestjo Brazila in obširnimi kolonijami v Afriki, od katerih se je zadnja izmotala zloslavna Angola...

Ves ta obširni del Zemlje je služil izrabljanju in izkoriščanju v korist teh in še drugih razvitih držav. Vendar je imelo to gospodstvo državno in kulturno urejene družbe nad primitivnimi ljudstvi tudi dobro stran: prineslo je red in začetke kulture med divja plemena, da so bila sploh sposobna misliti na samostojno življenje, ko je napočila njihova ura. Tako so se po drugi vojni začele osvobajati kolonije ena za drugo in pridrvele v Združene narode, da jih sprejme in prizna za suverene države. Toliko se jih je nabralo (ker so bile kolonije zelo razdrobljene), da so ZN kar preplavili in imajo danes v tej organizaciji veliko večino.

Ta razvoj ni ušel komunistom, posebno ne Brozu-Titu, ko se je bil skregal s Staljinom in je iskal novo bazo za svoje „socialistično“ poslanstvo. Našel je tako bazo s tem, da je že pred več leti skupno z indijskim Nehrujem, egiptovskim Nasserjem, indonezijskim Sukarnom in ganskim Nkrumahom ustanovil šibko povezano organizacijo „neuvrščenih“ in se ji postavil na čelo, čeprav mu vodstva dejansko nihče ne prizna. Toda Titu samemu in jugoslovanskim komunistom vodilna pozicija nudi ugodno priložnost, da spretno širijo med neuvrščenimi titoistični komunizem pod bolj privlačno značko socializma. Tako se bolj in bolj izkazuje, da se „neuvrščeni“ Tretji svet — kakor se sedaj redno imenuje — nagiba v marksistični socializem in ga vladajo pretežno enopartijski diktatorji, čeravno se iz praktičnih razlogov noben tak režim ne imenuje komunističen, vendar v resnici marsikateri ni nič drugega kot to.

Tretji svet se pospešeno zaveda svoje moči v ZN in v sklopu „neuvrščenih“, zlasti še, ker šteje v ta sklop tudi komunistično Kitajsko. V državi, ki jih zastopa, vlada večidel ogromna revščina, ne toliko zaradi po-

manjkanja naravnih virov in bogastev v deželi, kot radi nesposobnosti njih izkoriščanja in spravljajanja na svetovna tržišča. V tem je jedro njihove revščine in celo obširnega stradeža, ki se pa brez lastne iniciative in aktivnega sodelovanja domačinov ne more odpraviti.

Pri takem stanju stvari se Tretji svet, do grla zakopan v veliko pomanjkanje in revščino, iz katere ne vidi ali noče videti izhoda z lastnimi učinkovitimi napor, po drugi plati pa zavedajoč se svoje številčne politične moči v mednarodnih organizacijah in ustanovah, začenja zaletavati v gospodarsko in socialno razvite industrijske države z vedno glasnejšo zahtevo, da se mora bogastvo sveta razdeliti. Tisti, ki imajo, naj dajo tistim, ki nimajo — tako da je pravično in pošteno.

Človek se pri tem nehote spomni na zgodbo o premožnem kmetu, od ranega jutra do poznega večera pridno pri delu s svojo družino, in o sosedu-kajžarju, ki je raje ležal v senci in lenuharil, namesto da bi si s pridno roko pomagal do kosa kruha. Pa stopi nekega dne pred premožnega soseda in pravi: „Glej, ti imaš, jaz nimam, bliža se zima in otroke je treba obleči in obuti, ali bi mi ne posodil, da bi kupil kar je treba? Tako bi bilo prav in po pravici“. Da bi kdaj denar vrnil, ni niti črhnil. Kmet mu je odvrnil: „Kadar bom jaz v senci ležal ti boš pa delal od zore do mraka, takrat pridni in boš dobil, če boš sploh potreboval. To bo prav in po pravici“.

Gospodarsko in industrijsko razviti, napredni svet se je v teku dolgega časa z veliko pridnostjo, znanjem in žrtvovanjem dvignil na sedanjo stopnjo blagostanja. Zato so razviti deli sveta mnjenja, da mora isto pot nastopiti tudi nerazviti del, kar pa zahteva časa, podjetnosti in pridnosti. Na taki poti mu je bogati del pripravljen obširno in uspešno pomagati.

Toda znaki kažejo, da vodniki nerazvitih dežel zahtevajo drugačno rešitev.

Lansko leto so začele nerazvite države v organih Združenih narodov obširno in drzno akcijo za razdelitev bogastva na svetu. Izgleda, da so si njih predstavniki zamislili vso reč tako, da naj bi bogati svet s podporami, krediti in zelo dragim odkupovanjem njihovih naravnih bogastev tem revnim deželam čez noč pomagal do blagostanja. Če ne pojde zlepa, pojde zgrda. Govorijo javno o karteliranju za industrijske države neobhodnih surovin, da bi jih s tem prisilili na kolena. Doživeli smo prvi tak naskok od strani petrolejske kartelne organizacije OPEC, ki je štirikratno podražila petrolej, brez katerega moderni svet ne more shajati. Trde posledice bridko občutimo vsi.

Petrolejski magnati Tretjega sveta so uspeli in so res čez noč postali bajno bogati. Njihov zgled je silno nalezljiv, čeravno je pognal ravno nerazvite revne narode skoraj v katastrofo. Vendar se njihovi voditelji resno bavi-
jo z načrti, da bi na podoben način pognali v višino tudi cene za druge važne surovine, brez katerih industrijski narodi ne morejo naprej. Najbrž bi se bilo kaj takega zgodilo, če bi bila uvedba kartela tako enostavna kot je bila pri petroleju, kjer ima petrolej v rokah le dober ducat producentov.

Vsekakor je naskok petrolejskih magnatov na ekonomsko stabilnost svobodnega sveta in pa načrtovanje njihovih kolegov v Tretjem svetu, kako bi jih posnemali pri dobavljanju drugih surovin, zelo resna in nevarna zadeva. Zapadni svobodni svet se resnosti zaveda, v prvi vrsti Amerika, dočim se Moskvi ni treba nič vznemirjati, ker od nje ničesar ne zahtevajo, čeprav je politično in gospodarsko velesila. Moskva Tretji svet celo podpihuje in podpira. V takem položaju so svobodne industrijsko razvite sile ustanovile Organizacijo za gospodarsko sodelovanje in razvoj (Organization for Economic Cooperation and Development — O. E. C. D.), da bi z njeno pomočjo iskali in morda našli neki sistem za postopno, pragmatično reševanje problemov tretjega sveta.

Takoj je OECD naletela na ogromne težave in skoro nepremostljive zapreke. Tretji svet se je počasnemu, stvarnemu in poslovno praktičnemu reševanju kratkomalo uprl in zahteva hitro in temeljito preosnovo obstoječega mednarodnega ekonomskega sistema. Razen tega obstajajo ideološke razlike med zapadnimi demokracijami in tretjim svetom z ozirom na aplikacijo principov svobodnega trga ali pa ostre ekonomske intervencije, kakor tudi zelo različna gledanja na vprašanje, kje leži krivda za uboštvo tretjega sveta. Večina je mnenja, da je iskati razloge za pomanjkanje potrebščin za golo življenje v gotovih predelih bivših kolonij v neprimerni razdelitvi dobrin, ki ne dosežejo revnih pokrajin. Razen tega mislijo razvite dežele, naj bi se tam spremenila kompozicija ekonomske rasti z intenzivno koncentracijo delovne sile v kmetovanju in pridelovanju potrošnih dobrin.

Dežele v razvoju naj povečajo svoje možnosti v smeri povečanega zadovoljevanja življenjskih potreb lastnega prebivalstva, da bi se zadostilo človečanskim pogojem. Zajezi naj se v novih državah rastoča korupcija, ki se okorišča na račun stradajočega ljudstva in se pred svetom baha in šopiri z razmetavanjem denarja za luksuz in za nakup najmodernejšega orožja. Oni dan smo brali n. pr., da je ugandski diktator odredil, naj se v New Yorku zgradi za delegacijo Ugande pri ZN palača, ki bo višja od one Združenih držav! Oblastniki revnih ljudstev kupujejo za drag denar moderno orožje, ki ga njihovi vojaki niti niso sposobni uporabljati. Ljudstvo pa lakoto trpi!

Kjer in dokler vladajo take razmere, načrti industrijskih dežel, kako pomagati revnim narodom iz stiske, nimajo velikega izgleda na uspeh. Brez dvoma je njihova moralna pa tudi lastnokoristna dolžnost, da priskočijo z dobro pripravljenim načrtom na pomoč, kjer je dano vsaj nekaj jamstva, da bo ta uspešno dosegla svoj namen. Svobodni in gospodarsko, socialno in kulturno razviti del zemlje se očitno zaveda resnosti problema, da namreč na dolgo roko ne more en del človeštva živeti v izobilju in celo potrati, med tem ko drugi del nima najpotrebnejših stvari za golo življenje in trpi na pomanjkanju in stradežu.

Državniki in gospodarstveniki si belijo glave, na kak način ta pereči problem reševati, da bo akcija uspela. Po našem trdnem prepričanju tu ne

gre in ne sme iti samo za ekonomsko reševanje raztrganih in lačnih ljudstev po Afriki, Aziji, Indoneziji in drugod. Človek nikakor nima samo želodca, ki ga je treba napolniti, ima tudi um in srce, pa naj bo še tako zanemarjen Zamorec. Kultiviranje teh najodličnejših prvin v slehernem človeku je prav tako naloga celokupnega sveta. Taka pravilna akcija je najboljše jamstvo, da bo na zemlji prevladala pravičnost in svoboda.

Tu izražene misli se le delno nanašajo na latinske države v Srednji in Južni Ameriki, čeprav se te dežele večinoma rade prištevajo med „neuvrščeni“ del sveta. Toda zdi se, da to delajo bolj iz mednarodno-političnih kot pa iz državnopravnih ali socialnih razlogov. Imajo namreč že staro, več rodov trajajočo državno tradicijo, kakor tudi ustaljen — čeprav nezadovoljiv — gospodarski in socialni red. Naša analiza pa velja novim državam, še v plenicah, ki so nastale po drugi vojni iz bivših kolonij. Mutatis mutandis pa velja marsikaj tudi za latinsko Ameriko.

ODGOVOR

Slovinci so zakrivali hrvatsko pliberško tragedijo?

„Hrvatski glas“, ki izhaja v Kanadi, je dne 2. februarja 1977 objavil članek pod naslovom „Iz Slovenije“. Moramo z obžalovanjem zapisati, da je to eden izmed najbolj krivičnih člankov, kar jih je bilo proti Slovencem napisanih v zamejskem nekomunističnem časopisju v povojnem času.

Naj navedemo samo nekaj stavkov iz omenjenega članka: „Srbi so v Jugoslaviji dali Slovencem za nagrado 1955 tako imenovano Slovensko Primorje in umetno pristanišče Koper“. „Hrvatski glas“ očitvidno noče vedeti, da obstoja v tržaškem zalivu slovenski del Istre od reke Dragonje pa vse do štivana že nad 1000 let, kar priznavajo tudi razni resni hrvaški avtorji (npr. prof. Nikola Žic v svoji knjigi o Istri — v dveh zvezkih —, izdani v Zagrebu leta 1937 v izdanju biblioteke HRID). Teh krajev torej niso Srbi poklonili Slovencem.

Dalje piše „Hrvatski glas“: „Slovenija je v Jugoslaviji privilegirana ... očitno je, da se Slovenija gradi z našim (t.j. hrvatskim) denarjem in to namerno na škodo Hrvatske... Po Jadranu, prvič po tisoč letih plove „Splošna plovba“ (28 ladij), ki svoje ladje gradi na Japonskem... Jugoslavija je srbsko-slovenski pašaluk... Mi smo proti njihovemu brodomstvu, proti Koprju...“

Naravnost podel pa je naslednji stavek: „Mi nismo pozabili, da je Bleiburg hrvaška vojska doživela v Sloveniji“. Kaj je hotel povedati člankar s tem stavkom? Da smo Slovenci krivi hrvaške pliberške tragedije, da smo

Slovenci poklali Hrvate? Ali ni sramotno tako pisanje. Kdo je kriv pliberške tragedije, bi se člankar v „Hrvatskem glasu“ lahko prepričal iz obširne hrvatske knjige „Bleiburška tragedija hrvatskega naroda“ (Knjižnica Hrvatske revije. Priredil Vinko Nikolič, 1976). Tam so kot krivci pliberške tragedije navedeni Angleži, komunisti ter hrvatsko politično in vojaško vodstvo. Slovenci niso omenjeni kot krivci.

Naj za zaključek tega navedemo odstavek iz Hrvatske revije (zvezek 2/98 str. 297), ki pravi dobesedno: „Pitamo se: zašto i u ime kakvih načela nanosimo nepravdu jednom malom, ali miroljubivom i pozitivnom susjednom narodu? Zašto sijati razdor neodgovornim izazovima tamo gdje bi trebalo njegovati prijateljstvo i buduće zavezništvo?“.

France Balantič, zločinski klerikalizem in še kaj

V „Glasu Slovenske kulturne akcije“ (11-12/76) je urednik objavil članek Mitje Mejaka, ki ga je ta pripravil kot spremno besedo za izdajo Balantičevih pesmi v Ljubljani leta 1960. Zbirka pesmi pa tedaj ni izšla.

Mejakova spremna beseda ne ocenjuje Balantiča samo kot lirika, ampak skuša ob Balantiču napraviti obračun s klerikalizmom in belogardizmom z očitnim namenom, da bi se rdečim oblastnikom v Ljubljani prikupil in dobil dovoljenje za objavo knjige.

Naj v naslednjem navedemo nekatera značilna mesta iz Mejakove spremne besede, ki je našla pot v Glas SKA, ki je glasilo kulturne ustanove slovenske politične emigracije — slovenske, krščanske in zato tudi protikomunistične. V uvodnem odstavku spremne besede stoji, da je Balantičeva lirična govorica „demantirala nekatere temeljne doktrine bojevitiga katolištva in obskurnega, tedaj že z okupatorjem povezanega ter zločinskega slovenskega političnega klerikalizma. Balantičeva trajna in preroška vizija individualne in splošne smrti, njegov defetizem in njegove tragične bolesterne dileme v nečistem času so bile namreč pravo nasprotje bojevitim geslom propadajočih političnih sil, hkrati pa so takorekoč v lastnem taboru, s preroško vizijo izpovedovale zgodovinsko agonijo razpadajoče družbene strukture.“

Omenjena dva stavka jasno označujeta pisca kot strastnega nasprotnika vsega krščanskega na Slovenskem ter prav tako strastnega zagovornika novih (t. j. komunističnih, ker drugih ni — naša opomba) družbenih struktur.

Dalje trdi Mejak, da v vsem Balantičevem „delu ne moremo najti niti ene same pesmi niti enega samega stiha, ki bi povzemala klerikalno govornico in oznanjala idejo belogardizma.“ In potem se Mejak povzpne do trditve, da Balantičeva lirika „celo potrjuje zgodovinsko resničnost, upravičenost in odrešilnost življenjske energije Revolucije (katero piše Mejak z veliko začetnico kot se seveda spodobi za komunistično revolucijo), njeno

moralno in družbeno superiornost nad starim svetom, ki mu je Balantič s svojo liriko pel neprestani requiem.“

Seveda so vse to Mejakove izmišljotine, kajti v Balantičevih pesmih ni niti sledu o tem, da bi staremu svetu pel neprestani requiem.

Mejak bi Balantiča najraje označil za partizana in komunista, češ da je bil „belogardist samo po sili in po pomoti... Zato bo treba Balantičevo liriko slej ko prej rešiti vsega, kar so ji pripisovale slepe politične strasti; treba bo razbiti mit o pesniku bojevniku in mučeniku, o Balantiču kot označevalcu belogardistične ideologije.“

Zelo ceneno in brez vsakega dokaza je tudi nadaljnjo Mejakovo pisanje, da se je „Balantič po vrnitvi iz Gonarsa popolnoma podredil demoničnemu Kremžarjevemu vplivu ter oblekel belogardistično uniformo.“ (Franc Kremžar, Balantičev sošolec in prijatelj, je bil poveljnik domobranske edince v Grahovem, v kateri je bil Balantič kot vojak — naša pripomba).

Značilna je tudi Mejakova primerjava Balantiča s partizanskim pesnikom Kajuhom. Za Kajuha ima Mejak same superlative: je pesnik porajajočega se življenja (namreč komunističnega — naša pripomba), prinaša protest zoper konkretno zgodovinsko zlo. Kajuhova lirika je vitalna znanilka upora, je v začetku neke dobe, povezana v ljudstvom in zgodovino, dočim je Balantič pesnik agonije in smrti, njegova lirika je utrujena označevalka morbidnega defetizma, osamljena in odtujena na koncu druge dobe ter dokončen odhod preživelih iz zgodovine.

Tak slavospev komunistični revoluciji in tako sramotenje Balantiča in njegove poezije prinaša „Glas Slovenske kulturne akcije“. Urednik se sicer sramežljivo opravičuje, da se z Mejakovimi uvidi glede Balantičeve domovinske dejavnosti pri Vaških stražah in pozneje pri domobrancih, kjer ga je doletela smrt v ognju, ne more strinjati — vendar objavlja te ogabnosti in napade na vse, kar je nam protikomunističnim borcem sveto in za kar so naši najboljši bratje — in med temi tudi resnični mučenik Balantič — dali svoje življenje.

Uredništvo

— — —

„REHABILITACIJA“ — PO SMRTI

Ljubljansko „Delo“ poroča, da je bilo 15 oseb, ki so bile leta 1948 obsojene, zdaj „rehabilitiranih“ t. j. oproščenih, ker se je izkazalo, da je bilo dokazno gradivo, na podlagi katerega so bili obsojeni, ponarejeno. Ponarejena so bila tudi pisma, ki naj bi jih obsojenci pisali v koncentracijskih taboriščih in ki naj bi dokazovala, da so sodelovali z gestapom. Ugotovilo se je namreč sedaj, da so bila tista pisma napisana na papirju, ki je bil izdelan šele po vojni. — Po tolikih letih so torej oproščeni. Le tega pa „Delo“ ni povedalo, da je bila večina teh ljudi obsojena na smrtno kazen in da je bila kazen nad njimi tudi izvršena. Najvišji javni tožilec v času takratnega sodnega postopka je bil Mitja Ribičič, danes predsednik Socialistične zveze Slovenije.

Spomenik žrtvam Katyna

Po petletnem trudu se je lansko leto Britansko-poljskemu odboru v Londonu posrečilo uresničiti zamisel, da se v Angliji postavi spomenik katynskim žrtvam t. j. 14.500 častnikom poljske armade, ki so jih Sovjeti leta 1940 pobili s strelom v tilnik in vrgli v dolge jarke pri mestu Katyn na Poljskem. Z ozirom na ponovne proteste Sovjetske vlade je angleška vlada skušala preprečiti postavitve tega spomenika. Ko tega ni mogla storiti, je prepovedala udeležbo pri odprtju spomenika vsem angleškim vojaškim osebam. Prepovedana je tudi bila postavitve spomenika na kakem javnem prostoru (trgu). Zato je bil spomenik postavljen na pokopališču Gunnesbury v Londonu s kratkim napisom „Katyn 1940“. Angleško časopisje je ostro obsodilo to postopanje angleških oblasti. Odkritje spomenika je bilo veličastno. Dočim Anglija ni bila uradno zastopana pri odkritju, pa so bile krepko zastopane Združene države Amerike.

Katyn spada med tista sramotna komunistična dejanja med in po drugi svetovni vojni kot vetrinjska tragedija, hrvaška pliberška tragedija in še mnogo drugih.

ZA ZAVETIŠČE ŠKOFA DR. GR. ROZMANA SO DAROVALI:

Od 1. 1. 1977 do 28. 2. 1977	Skalovnik Maks	40
(v pesih)	Pokorn Janez	40
	v dolarjih	
Hacin Pavla	N. N., Evropa	200
Kocjančič Dorotea	V spomin na pok. Mijo Barle-Kobi:	
Dekleva Mary	Hacin Pavla	500
Baraga Saša	Kocjančič Dorotea	500
Jakoš Janez	V spom. na pok. Avgusta Potokarja:	
N. N., Capital	Hartman Amalija	500
Ta znesek je bil sprejet 25.	V spomin na pok. Ignacija Frančiča:	
8. 1976 in se pomotoma še ni objavil	Hartman Amalija	500
	Tomažević Lovro	500
Mustar Stane	Šivic Srečko	650
N. N., San Justo	V spomin na pok. dr. Srečka Baraga:	
Tičar Beno	Kržič Julija	2.000
N. N., Ramos Mejia	Tomažević Lovro	500
N. N., V. Ballester	Ahlin Ivan	500
Krečič Andrej	Burja Jože	1.000
N. N., Argentina	V spomin a pok. Karla Mauserja:	
Kržišnik Jože	N. N., Argentina	1.000
Skvarča Marko	Iskrena hvala vsem darovalcem!	

NOVA KNJIGA DR. RUDOLFA HANŽELIČA

DRUŽINSKA VZGOJA

1. del — 260 strani

Prepotrebna knjiga o vzgojnih problemih našega časa ima tele glavne naslove: Splošno o vzgoji. Gojenec. Vzgojitelj. Vzgoja v družini. Kakšen duh naj vlada v družini. Nagrada in kazni pri vzgoji. Vzgoja volje. Izvendružinski vplivi. Problem svobode in avtoritete pri vzgoji. Usodna nevarnost mamil in drog.

Druga knjiga pa bo govorila o telesnem in duševnem razvoju v poedinih dobah mladosti...

Knjigo, ki je prava zakladnica bogatih misli, toplo priporočamo. Cena je po avtorjevi želji, da bo čim širšemu krogu možna, le \$ 400.— Na prodaj je v Argentini v Dušnopastirski pisarni in pri poverjenikih „Oznanila“.

VSEBINA: Uvodnik — Pozdrav vsem Slovincem po svetu — Ponos, volja in upanje — Iz Mauserjeve zapuščine: Pismo razkropljenim rojakom; Ohranite svoj jezik, običaje in tradicije — Tri lučke med češnjevim cvetjem (Vladimir Kos) — Kambodža, Kambodža (Vladimir Kos) — Dokumenti: „Strahovita napaka“; O ravnanju z domobranci — Beg iz Vetrinja (Božo Stariha) — Pisatelj Karel Mauser in Koroška (Marjan Jakopič) — Beg iz komunističnega raja (F. Janežič) — Sumljivi ljudje okoli Carterja (SmR) — Počastitev spomina Karla Mauserja: Cleveland; Mendoza; Mladina v Buenos Airesu; Spominska proslava na Pristavi; Liga v spomin Karlu Mauserju; Toronto; Tabor o Karlu Mauserju — Naši jubilanti: dr. Stanko Koci-per; Frančiška Bergant — Brali smo — Č. g. Anton Škulj - župnik v Lujanu (San Luis) — V spomin: Franc Vitrih; dr. Milan Bano — Nove knjige: Dr. Rudolf Hanželič, Družinska vzgoja — Zahvala ge. Marije Mauserjeve — Tretji svet (dr. Ludovik Puš) — Odgovor: Slovenci so zakrivali pli-berško tragedijo? — France Balantič, zločinski klerikalizem in še kaj — Rehabilitacija.

Correo
Argentino
Suc. 7

TARIFA REDUCIDA
Concesión N° 6830

Propiedad Intelectual
N° 1.333.625 — 22-6-1976
R. Falcón 4158, 1407 Bs. As.